

Iran

11. – 28. april 2013

Natur og kulturreise

Klunderud Natur og Kultur

www.naturogkultur.no

Iran

Grafik: Magnus Ullman

Grafik: Magnus Ullman

ARRANGØR

KNoK – Klunderud Natur og Kultur

www.naturogkultur.no

Per Øystein Klunderud

Address: Åssideveien, 3322 Fiskum, Norway

Tel: +47 32 75 05 04 home/office

Mob: +47 948 86 503

E-mail: pedroklu@online.no

Organization number: 969 334 011

www.naturogkultur.no

Klunderud Natur og Kultur

DELTAKERE

Bollerud, Bjørn Tore – Fiskum

Enzensberger, Tanaquil - Vang

Haavaldsen, Grete – Tønsberg

Ingeborn, Kersti – Alingsås, Sverige

Jastrey, John – Sandnes

Johnsson, Ewald – Alingsås, Sverige

Johnsson, Lennart – Alingsås, Sverige

Kristoffersen, Hans Petter - Ås

Myhr, Kirsten – Oslo

Myklebust, Magne – Saupstad

Nermoen, Bjørn – Sandnes

Otterstrøm, Edvar-Ståle – Tønsberg

Rundhaug, Hanne Elise – Haugesund

Rundhaug, Odd Steinar - Haugesund

Thomassen, Grethe – Kvitsøy

Østbye, Thor - Vang

GUIDER / REISELEDERE

Klunderud, Per Øystein – Fiskum

Ullman, Magnus – Brantevik, Sverige

TUROPERATØR i IRAN

Pardisan Tour & Travel Agency www.pardisantour.com

Guide/reiseleder fra Pardisan under hele turen: Rahman (Ray) Mehraby

Guide fra Pardisan dag 12 – 17: Mohsen Mohammadi

7 sjåfører med hver sin Land Rover, dag 12 – 17.

Omslag:

Hvitstrupenattergal (Hans Petter Kristoffersen)

23.04. Miankaleh wildlife refuge ved Det kaspiske hav. (Thor Østbye)

19.04. Sade Shavar, med sumererskriketrost/irakskriktrast (*Turdoides altirostris*) i sikte. (Thor Østbye)

11 april	Flyg til Teheran.
12 april	Via moskén i Qom til Kashan.
13 april	Maranjabørkenen og den persiska trädgården Fin. Natt i Esfahan.
14 april	Imamtorget, Fredagsmoskén, palatset Chehel Sotoon, Esfahans broar. Natt i Esfahan.
15 april	Via Izadkhast, Passergad, Nagshe Rustam og Persepolis til Shiraz.
16 april	Botaniska trädgården (Eram Garden), Hafiz grav, Sa'dis grav, Pink Mosque. Natt i Shiraz.
17 april	Via Varak, Bishapur, Sad Abad og Bandar Rig til Bandar Gonaveh ved Persiabukta.
18 april	Via Bandar Gonaveh, Chahak, Bandar Deylam og Tileh Kuhi til Ahvaz.
19 april	Skådning ved Sade Shavar og Dez. Lunch i Shush samt sightseeing ved Choga Zanbil. Därefter Ali Chaab og floden Karun. Natt i Ahvaz.
20 april	Mazrae Seh og Karun. Kvällsflyg til Teheran.
21 april	Sightseeing i Teheran: Golestan Palace og Stora basaren. Natt i Teheran.
22 april	Via Elburz, Lar, Damavand og Babolsar til hotell i Bandar Amirabad.
23 april	Bandar Amirabad, Miankaleh, Ashuradeh og Bandar Torkaman. Natt i Gorgan.
24 april	Garmab Dasht og Negarman. Natt i Bastam.
25 april	Biyarjomand, Qaleh Bala og Touran Biosphere Reserve: Delbar og Majerad. Natt i Bastam.
26 april	Cheshmeh Ali og Parvar Øst. Natt i Mehdishahr.
27 april	Parvar Sør, Parvar, Kaverd-kløften, Mulla Deh. Transfer til hotell i Teheran.
28 april	Hemresa.

DAGBOK

Torsdag 11. april, dag 1. Oslo/Stockholm – Doha

14 personer fra Norge og 4 fra Sverige steg om bord på fly fra Qatar Airways, fra hhv. Oslo og Stockholm, for å begynne på ”drømmenes reise” der Iran var målet! Gruppen møttes sein kveld på flyplassen i Doha i Qatar. For guide Magnus var det den 6. turen, mens det for alle de andre var det første besøket. Arrangør Per Øystein og Magnus hadde første kontakt om Iran 6-8 år tilbake, men det var jobba med denne reisen siste halvannet år.

Fredag 12. april, dag 2. Doha – Teheran – Qom - Kashan

Fly fra Doha til Teheran med avgang kl. 01.00. Framme på Tehran Iman Khomeini International airport drøye 2 timer seinere. Her gikk bagasjeutlevering, toll- og passkontroll raskt og smidig. Vi ble møtt på flyplassen av direktøren for vår operatør Pardisan Travel, Mostafa Shafiee Shakib, og vår guide under hele turen, Rahman (Ray) Mehraby. Det vanket røde roser til alle! Forflytning til hotell Assareh i Teheran med buss, der vi var framme 07.00. Nær 3 timer hvil på senga, før det ble frokost. Klokka 11.30 var vi alle på plass i den store turistbussen, og turen kunne begynne! Sayed, vår utmerkede sjåfør tom. dag 10, tok oss trygt gjennom trafikken i Teheran og ytterligere 150 km på motorveien til byen Qom. Trafikken i Teheran er for øvrig ikke å spøke med: En by som rommer 12 millioner innbyggere, og 4 mill. som daglig ankommer til byen for å jobbe. Under bussturen begynte Rahman på en av sine mange kunnskapsrike og grundige gjennomganger fra iransk kultur, historie og samfunnsliv. Magnus bidro også under reisen med sine orienteringer om alt fra natur og fugl, til religion og kultur. Den mest hellige moskeen i Qom huser Fatimas grav (shrine = helgenskrin, relikvieskrin). Fatima var søster av en av imamene, Reza, den eneste av imamene som kom fra Persia. Qom er en av sjiamuslimenes helligste steder med landets viktigste madrasa - koranskole. Vi fikk oppgitt at det var 120 000 studenter som studerte religiøse skrifter her, og at stedet hadde 500

moskeer. Qom var også et arnested for presteskapet, som tok over revolusjonen i 1979. I anledning fredagsbønnen var det svart av folk (i ordets rette forstand), og som vestlige turister skilte vi oss ut, men med god hjelp fra vår guide kom vi oss inn i moskeen. Taket utenfra skinte fra 250 kg gull! Gruppens kvinner, som allerede på flyplassen i Teheran hadde fått på seg sitt daglige slør, måtte låne en "chador light" for å komme inn. For dem og oss andre ble det godt og varmt, da temperaturen viste over 30 grader.

Moskeen i Qom. (Thor Østbye)

90 km seinere, og sein ettermiddag, kom vi fram til hotell Negarestan i Kashan. Vår guide kommenterte de mange picnic gjestene som bredte ut sine tepper langs motorveien, med at i Iran hadde man ikke bare "Axis of evil", men også "Axis of picnic"! Under dagen hang vi inn de første tårnfalkene, blåråkene og ei alpekråke. Middag, artsgjennomgang og velfortjent søvn.

Dagens perser: 50 dollar veksla på flyplassen i Teheran, med en kurs på 24 750 iranske rial, gjorde oss alle til millionærer. Men en god kaffe på lunsjstedet langs veien gjorde av med 68 000 rial! Seinere under turen, på vekslingskontor i Esfahan fikk vi en kurs på nær 35 000 rial for en dollar.

Iranske sedler. (Lennart Johnsson)

Lørdag 13. april, dag 3. Maranjabørkenen – Fin - Esfahan

Ferdig pakka kl. 06.00! – forsvant hovedbagasjen inn i bussen, mens 6 sjåførere med hver sin Land Rover brakte oss NØ fra Kashan og inn i utkanten av den store ørkenen Dasht-e Kavir, og med Maranjab som destinasjon. Totalt 3 timers kjøring ga flere stopper underveis, og frokost i felt ble fortært med blåråker og hærugl i nabolaget. Steppens busksjikt ble tynnere, temperaturen steg, de røde sanddynene viste seg og en stor flokk med ”ørkenens skip” – dromedarene - ga ekte ørkenfølelse. Turens eneste steppeørn kom overflyvende, en åtselgribb ble notert, en enghauk i varmedis voldt en del hodebry og de første russevåkene viste seg langs veien. Turens mål var karavanserajet ved Maranjab.

Dromedarer i Maranjabørkenen. (Thor Østbye)

Karavanserajer var skysstasjoner for folk og pakkdyr (primært dromedarer, men også hest, muldyr og esel) som lå spredt ut langs gamle ferdselsveier, og med normal avstand på en dagsmarsj. Gullalderen for oppføringer var under Safavid dynastiet (1501 – 1736), og serajet i Maranjab ble oppført i 1644, langs en av siderutene til Silkeveien. Starten på tradisjonen var 2500 år gammel, og bruken vedvarte fram til bilen tok over.

Karavanserajet i Maranjabørkenen. (Thor Østbye)

Sjåførene og vår guide hadde diska opp en flott lunsj inne i skyggefulle svalganger, men først ble noen ornitologiske ”småfugler” vel dokumentert og fotografert langs en sildrebekk: Fargerike sitronerler, vann- og lappiplerker. Thor og Hans Petter m.fl. hadde fått med seg 3 trompeterfinker og 2 kirkeugler som kantet bygget! Vi skred til dekket bord, - herlig lunsj, med påfølgende kaffe! Veien tilbake ga stopp for vandring i sanddynene, med flere gekkoer og her ble også en isabellavarsler notert. Utsikt over den enorme saltsjøen Namak ble siste stopp på tilbaketuren.

Vel tilbake i Kashan bar det direkte til den persiske hagen Fin, Bagh-e fin, for vandring og omvisning med vår guide. Fin er et eksempel på en klassisk persisk hage (inngjerdet og avgrenset). Den ble ferdigstilt i 1590 og er dermed en av de eldste bevarte hagene i Iran. Persiske hager er kjent helt tilbake fra det Akemeniske dynastiet (559-330 f.Kr.) og har hatt stor innflytelse i Midtøsten. Og ved maurernes hjelp kom kunsten helt til Alhambra i Spania. Vi lot oss imponere over vannets nesten naturstridige oppførsel, der det viste seg i en rekke fontener ved naturlig trykk. Magnus mente at dette skulle være en av turens 2 forventa kulturelle høydepunkt! Flere fikk også en hyggelig prat med iranere i hagen.

Møte med hyggelige iranere i den persiske hagen Fin, Bagh-e fin, i Kashan. (Thor Østbye)

Etter besøket i Fin var det farvel til våre sjåførere, og utenfor hotellet omlasting til buss for videre ferd til Esfahan, med 1,6 millioner innbyggere. Hit kom vi etter 3 seige timer underveis, inkludert en time i kø inn til byen. Innlosjering for 2 netter på hotell Venus. På veien mellom Kashan og Esfahan (ca. 150 km) passerte vi Natanz, der Iran har en av sine atomanleggninger. Oppstilt russisk luftvernartilleri gjorde at storpolitikken med ett rykka litt nærmere...

Søndag 14. april, dag 4. Heldag i Esfahan.

7 grader på morgenen, - og regnet starta med en gang vi hadde kommet oss ut av hoteldøra -, så vi starta med de kulturelle høydepunktene småfrosne og småvåte. Silkeveien Reiser skriver

på sin hjemmeside om byen: *"Isfahan er Irans mesterverk, juvelen i det gamle Persia og en av de fineste byer i den islamske verden. Den utsøkte blå mosaikken på de forskjellige islamske bygningene, den store basaren og byens fantastiske broer krever all den tid man har."*

Og sånn ble det! Første stopp var ved Chehel Sotoon, - "De 40 søylers palass"- med hageanlegg og fokus på persisk kunst. 20 reelle søyler i stein, og 20 avspeilinger i vannet! Store freskomalerier vitnet om inspirasjon fra europeisk kunst.

Vi vandra deretter fram til det store Imamtorget eller Naqsh-e-Jahan Square. Torget er 512 meter langt og 163 meter bredt og anlagt i 1612 av Abbas den store. Her ble det spilt hestepolo i gamle dager, persernes gamle nasjonalidrett, og dette er et ynda motiv på miniatyrmalerier. Torget er oppgitt til å være det nest største i verden, etter Tiananmen i Beijing. På torget var det også en kongelig residens og en egen kongelig mindre moské, knytta sammen med en underjordisk gang.

Imam Khomeini moskeen. (Thor Østbye)

Imamtorget eller Naqsh-e-Jahan Square med Sheikh Lotfollah's moskeen bak. (Thor Østbye)

Vår kunnskapsrike og alltid hjelpsomme guide Rahman (Ray) Mehraby i Imam Khomeini moskeen. (Thor Østbye)

Den store fredagsmoskeen, - i dag Imam Khomeini moskeen -, var den som ruva mest. Imam moskeen har en skinnende turkis kuppel, 54 meter høy. Inne i moskeen er det et punkt hvor man tramper og så kommer ekkoet tilbake 7 ganger. Vi var så heldige å få med oss litt vakker sang fra dette punktet, av en iransk besøkende. Moskeen har to minareter (tårn) som er 48 meter høye. Hele moskeen ligger skjevt i forhold til det flotte store torget, da den er vendt mot Mekka. Det tok 26 år å bygge den og den var ferdig i 1638. Vår guide Rahman fortalte inngående om utfordringene knytta til arkitektur og konstruksjon.

Noe kjølige og småfrosne ble vi geleida inn i varme lunsjlokaler på restaurant Bastani, et av spisestedene blant basarene. Varm te ble båret fram og forsiktig fortært! Og når god lunsj ble etterfulgt av safraniskrem, var alle igjen oppe i situasjonen. Deretter buss til hotellet for omklledning og en kort hvil.

Ettermiddagen begynte med besøk hos teppehandlerne Saied & Mohsen Chitsaz i forretningen Iranian Carpet, organisert gjennom vår guide. Vi fikk en spennende gjennomgang av ekte persiske tepper, både med tanke på produksjonsmåte, kvaliteter og opprinnelse fra ulike steder i landet. Etter te og spørsmål, var det handel og hard valuta som gjaldt. Både selgere og kjøpere smilte bredt, - men det gjorde også de som ikke handla!

Ute skinte sola, vi entra bussen og Esfahans berømte broer var målet. Første stopp var ved Pol-e Sio-Seh, broen med 33 buer (hvelv) og 298 m lang. Broen ble bygd under Shah Abbas I i perioden 1599 – 1602, og fungerte både som bro og dam. I det gode været var det mye folk ute, både flanerende på broen og i de grønne lungene langs elva. Heldigvis var det god vannføring! ”Welcome to Iran, - welcome to my country”, var en gjenganger både her i Esfahan og under turen som helhet, og det ble mange hyggelige samtaler (og smaker!) i løpet av den timen vi hadde til rådighet. Et herlig folkeliv! Videre til bro nummer 2, Pol-e Khaju, som ble bygd under Shah Abbas II. Broen har 23 buer er 110 m lang, bygd i 2 høyder og fungerte også som en dam. Broen er regna som den vakreste av broene i byen.

Siste besøk under dagen ble brukt til vandringer i basarene og på Imamtorget, og vi fikk også med oss solnedgangen over torget. Middag og ny natt på hotellet i Esfahan.

Folkeliv på og rundt broen Pol-e Sio-Seh, som er 298 m lang. (Thor Østbye)

Den 110 m lange broen Pol-e Khaju, er bygd i to høyder, også her et yrende folkeliv.
(Thor Østbye)

Mandag 15. april, dag 5. Izadkhast – Passergad – Naghse Rustam – Persepolis - Shiraz

Frokost, innlasting i bussen og farvel til Esfahan. Vi begynte på nær 500 km sørover til Shiraz, og vi fulgte østsida av Zagrosfjellkjeden, med topper som strekker seg til 4 404 moh. Landskapet ble tørrere, vegetasjonen lavere og temperaturen la seg rundt 30 grader. Første stopp var ved ruinene av den gamle byen Izadkhast (1700 år gammel?), fraflytta for 80 år siden og beliggende ved karavaneveien mellom Esfahan og Shiraz. Turens første maskeerle (underart av linerle) fikk oppmerksomhet, men etter hvert ble fokus rettet mot landsbyen bestående av sandfarga hus som klynget seg fast i bergveggen. Her var også ytterligere et karavanseraj, der alpekråker satt på muren.

Dagens lunsj ble fortært ved avkjøringen til Passergad, på ei kro ved veien. - Thor og Per Ø. traff på 2 nomadiske gjeterere fra Qashgaie stammen, som gjette sin flokk med fetthalesau og medfølgende esler langs motorveien.

Gjeter fra Qashgaie stammen. (Thor Østbye)

Ved Passergad, rett øst for hovedveien besøkte vi gravmonumentet til Kyros den store fra 530 f.Kr. Kyros var grunnleggeren av det persiske riket – verdens første imperiebygger -, en avholdt leder og atypisk hersker og også benevnt som opphavsmann til en slags første menneskerettighetserklæring. På fuglefronten ble det bl.a. notert isabellasteinskvett. Etter ytterligere ca. 7 mil kom vi til Nagshe Rustam hvor Darius den store, Artaxerxes, Xerxes I og Darius II ligger begravet i huler i fjellet (kan minne om Petra i Jordan), med vakre relieffer. Alle var konger i Akemenidiske dynastiet 559 – 330 f. Kr, etterfølgere etter Kyros den store. Her er det også en bygning som man ikke riktig vet hva er. Noen tror det er et ildtempel til den eldste religionen Zoroastism. Over oss hadde vi småseilere, som Magnus hadde hatt her tidligere. En ørnvåk viste seg også fint fram.

Gravmonumentet til Kyros den store fra 530 f.Kr. (Thor Østbye)

Ytterligere 6 km og vi kom til Persepolis, tempelbyen fra det Akemenidiske dynastiet (559-330 f.Kr.). Persepolis lå ved enden av en særst frodig dalgang der vi kunne se et aktivt og veldrevet landbruk. Stedet ble bygd opp gjennom 200 år, i takt med at det persiske riket ble utvidet fra Europa i vest til Kina i øst. Persepolis var et sted der de persiske kongene oppholdt seg, og en gang i året (21. mars!) tok de imot delegasjoner fra andre folkeslag – ”the gate of all nations”. Dette ble avspeila i utsmykninger på veggene, der minst 29 folkeslag med sine særegenheter kunne gjenkjennes. – Magnus bemerker at ”Skåningar saknas”, men vi tror vi kan finne utsendinger fra Polen! - Persepolis kjennetegnes bl.a. av store dimensjoner, og steinarbeidene ble hogd ut på stedet. Slutten kom da Aleksander den store kom med en hær og nedkjempa perserne, ca. 360 f.Kr., og stedet ble også plyndra og brent.

I fugleveien hadde vi trekløveret tårnseiler, alpeseiler og småseiler over åskammen. I solnedgangen forlot vi stedet, og rundt kl. 21 ankom vi vårt flotte hotel Ario Barzan i Shiraz. Turens tyngste kulturhistoriske dag var over! Til tross for mange timer i buss, følte dagen kortere da vår guide Rahman gjennom dagen hadde (sterkt personlige!) foredrag om iransk samfunnsliv. Middag, artsgjennomgang og i seng.

Persepolis (Thor Østbye)

Tirsdag 16. april, dag 6. Heldag i Shiraz.

Etter frokost på hotellet var det hel dag i Shiraz, byen som er kjent for vin(!) roser, nattergaler og poesi! Første besøk var til byens botaniske hage, Eram (garden). I deilig vær brukte noen tid på å "jakte fugler" blant parkens trær, og utbyttet var ikke dårlig: Steppesanger, bleksanger og sørnattergal, sistnevnte av den østlige underarten hafizi (som seg hør og bør i poetens hjemby!). Andre tok seg tid til parkens flora, der de fleste planter som var i blomst foreløpig var de som var utplanta. Alle ble vi imponert av parkens palass, Kakh-e Eram fra Qajar perioden på slutten av 1700 tallet, mens mange også fikk kontakt med besøkende iranere.

Deretter var det besøk til den lille, men ytterst sjarmerende og vakre moskeen Nasir-al-Molk (The Pink Mosque), ferdigstilt i 1888. Fotografene hadde mye å jobbe med! En bydelsmoské med enklere utforming og folkelige innretninger, som vi i museumsdelen kunne bivåne gjennom en "oksegang" der man med krøtters kraft heiste vann fra brønnen.

Ytterligere besøk til Naranjestan Ghavam museum, et palass fra 1886 bygd for medlemmer fra byens overklasse. En vakker persisk hage, og et palass med et inngangsparti der speilveggene dominerte.

Tid for lunsj, og vår guide Rahman hadde funnet et spennende lunsjsted med fokus på tradisjonell mat. Før vi gikk ned trappa til kjelleren fikk vi innsyn i ovnen der ferskt brød ble bakt, og grillspyd (kebab) lå over rødglødende kull.

Etter lunsj var det hvil og 1,5 time på senga på hotellet. Kl. 15.23 kunne de som var til stede på hotellet merke en forsiktig skjelving i bygningen. Den ga seg, for så å komme igjen noen sekunder senere. Vi kikket ut av vinduet og ned på gata, der alt var rolig, og det var heller ingen alarm på hotellet. Vi hadde kjent virkningene av jordskjelvet med senter nær Saravan i provinsen Baluchistan, SØ i Iran nær grensa til Pakistan og ca. 1 000 km unna.

"The quake was felt over a vast area from New Delhi – about 1,500 kilometers (900 miles) from the epicenter – to Gulf cities that have some of the world's tallest skyscrapers, including the record 828-meter (2,717 -foot) Burj Khalifa in Dubai. Officials ordered temporary evacuations from the Burj Khalifa and some other high-rises as a precaution." (Fra New York Times, nettutgave 16.04.13.) Skjelvets episenter lå svært dypt under jordoverflaten, så til tross for en styrke på 7.8, ble det mindre skader enn man kunne frykte, hvorav de alvorligste i Pakistan.

Sein ettermiddag var vi klar for mer kultur. Etter ytterligere en moské, er det tid for poesi, med besøk til gravstedene (mausoleer) til de 2 nasjonalpoetene, Sa'di og Hafiz, begge fra Shiraz. Vi startet ved Sa'dis grav, og vi henter fra Wikipedia:

"Sheik Musharrif du-din Sadi, bedre kjent som Sa'di (født 1200/1210?, død 1283/1290?), var en av de største persiske dikterne i middelalderen. Han er ikke bare anerkjent for kvaliteten i det han skriver, men også for dybden i sine sosiale tanker.

Sa'di regnes som en av de største persiske dikterne noensinne. Rosenhagen og Frukthagen er hovedverk både i den persiske litteraturen og i verdenslitteraturen. Verkene har vært skolebøker i hele det persiske kulturområdet gjennom mer enn 500 år, fra India i øst til Balkan i vest. Og de har stor betydning for forståelse av muslimsk tenkemåte."

Sa'di var kjent for et direkte språk, og i hans diktning kommer sufisk tankegang inn: Måten en tilber gud på, og språket en bruker betyr lite. En tolerant form for islam, og upopulær i dagens Iran.

En kort kjøretur brakte oss til Hafiz mausoleum, Aramgah-e Hafez. - Et iransk ordtak sier at i ethvert hus må det finnes 2 bøker: Koranen og Hafiz sine verker. - Vel innenfor portene var det en vakker persisk hage med 2 vannanlegg, og en overbygd paviljong over gravsteinen. I gravsteinen var det risset inn vers av poeten, og mange av de lokale besøkende berørte graven fysisk.

Fra Wikipedia: ”Shams od-Din Mohammad (ca. 1315–1390), kjend som Hafez, er ein vidkjend persisk diktar. Han er rekna som ein nasjonaldiktar i Iran, og har ein framtrédande plass i heile det persiske kulturområdet. Hafez skreiv rundt 500 korte lyriske dikt, ghazalar, som er blitt brukt i musikk, kalligrafi og folketradisjonar. Gravstaden hans blir vitja den dag i dag.

Hafez har tilnamnet Shirazi, ettersom han var fødd i Shiraz i noverande Iran. Han skreiv ei rekkje lovprisingar av heimbyen. Tilnamnet Hafez (ar. hâfiz) tyder 'korankjennar', og han skal ha kunna Koranen utanboks frå ung alder av, men ein har lite konkret kunnskap om livet hans. Dei fortetta dikta hans tek for seg mystiske og moralske emne gjennom dyrking av vin og venleik, og kan både lesast som djupt gudelege og særst sanselege.”

Nær gravsteinen fikk vi oppleve unge iranere, - ivrig lyttende og beundrende -, som fikk deklamert fra poetens dikt av en eldre mann. Sterkere kunne det ikke bli, - særskilt for en nordmann som knapt kan en linje fra sin Ibsen!

Hafiz mausoleum, Aramgah-e Hafez. (Thor Østbye)

Hafiz, Rubaiyat 16 – om rosen

This rose is from the dust of one like me.

His joy within the rose, thus I can see.

My companion and confidant it is, because

The colorful rose brings the sweet scent of he.

آیدمی هذ فسی ب ز گل این
آیدمی ب - سی او از دلم به شادی
اش هدمی ک نم روی آن از پیوسته
آیدمی ک - سی ب وی اموی رنگ ک ز

Hafiz, Rubaiyat 32 – en hyllest til Shirazvinen (og druen Syrah) vi aldri fikk prøve

When there is wine, no need to cry;
Army of sorrows, no need to defy.
Your lips are green, bring forth the wine.
Drinking at the green, everyone must try.

جوشد یدن بایه دت چه غم ز باده چون
کوشد یدن بایه دت چه غم لشکر با
مدار دور او از ساغر لبست است سبز
نوشد یدن بود خوش سبزه لب پر می

Tekster fra <http://www.hafizonlove.com/divan/index.htm>

I tehuset i hagen kunne vi alle samles etter solnedgang. 1600 moh. og i 25 varme celsius kunne vi slå oss ned ved bordene, eller på tepper på iransk vis, for å få en stor porsjon iskrem. Hvilken herlig avslutning på kvelden! (Thor Østbye)

På hotellet ble det middag og artsliste, og Magnus sin kommentar ”I Shiraz kunne man godt ha vært i en uke”. Jo, - vi var enige.

Onsdag 17. april, dag 7. Varak – Bishapur – Bandar Gonaveh/Persiabukta

Farvel til bylivet, og også de tunge kulturdagene, før vi la i vei vestover og med Persiabukta som dagens mål. Vi skulle krysse den sydlige delen av Zagrosfjella. Første stopp var rett ved veien, nær bosetningen Varak. I et tidløst kulturlandskap, med små terrasser der det ble dyrka korn innimellom styva eiketrær, ble det en søken etter hakkespetter. Både hunn og hann av syriaspett ble funnet etter noe leiting, mens Per Øystein får med en hann av mellomspett. Med innkjøpt lunsj var neste stoppested ved Bishapur. Her hadde vi alt vi kunne tenke oss: Skygge blant trærne ved rasteplassen (temperaturen hadde krøpet godt opp på 30-tallet), god vannføring i elva som rant forbi, berg over oss, en ravinekløft innover i elvedalen samt god mat! Men innen ens vi hadde rukket og sette oss ble det varslet hauksanger, ravinespettmeis (totalt 6 stk.!) og purpursolfugl. Siesta i skyggen, mens fotografene jobba med turens første krattskriketrost. Flere agamer i sterke farger solte seg på toppen av berget, mens en amerikansk kvinne pusta tungt og holdt seg i skyggen. På svar fra Per Øystein om hvor vi kom fra – Sweden and Norway – nærmest stønnet hun "Isn't it too hot for you!!?" Men neida, vi klarte oss, sågar så bra ved lunsjstedet at severdigheten ved Bishapur – ruinene fra sassanidisk tid – fikk fyken!

Vi fortsatte vår vei vestover, og etter å ha passert Konar Takhteh fikk vi oppleve spektakulære revne og tørre landskap, med elveganger som skar seg gjennom bløte bergarter. En stopp med særdeles varme vinder og utrolige utsyn, ga ørkenlerker, rødfalker som stilte mot vinden og 3 ravinesvaler. Turens eneste nonnesteinskvett så vi også langs veien, 5 sivhauker ble notert på egne biotop og en krattsanger kom på lista. Vi forlot den store provinsen Fars, og entret inn i Busher. Vi passerte en vakker restaurert bro med et karavanseraj før vi kunne begynne nedstigningen mot Persiabukta og Bandar Gonaveh (bandar = havn). Et flatt og fruktbart landskap åpenbarte seg. Små landsbyer kom som perler på ei snor, kantet av palmer langs veien. Fra fremst i bussen ble 2 bengalråker hengt inn, likeså ble beryllbieter og blåkinnbieter krysset av. Vi nådde havet ved Bandar Rig, og fulgte deretter veien til vår destinasjon, den noe større byen Bandar Gonaveh. Et enkelt hotell ble oppveid av plasseringa: "Bang on the beach" ved Persiabukta, eller som det het på hotellets visittkort: "Persian Gulf Star Hotel". Å vasse i vannet her var et tungt stedskryss! Vi rakk å få med oss (en noe blek!) solnedgang over havet samt litt havsfågel-skådning: Smalnebbmåker, samojedmåke, splitterner, bengalterner samt en del vadere ble alle kryssa av. Enkelt hotell, men en herlig fiskemiddag avsluttet nok en lang dag. I høydemeter hadde vi gått fra 1500 til 0!

Zagrosfjellene med ørkenlerke/stenökenlärka (*Ammomanes deserti*). (Thor Østbye)

Persiabukta, Bandar Gonaveh er nådd. (Thor Østbye)

Torsdag 18. april, dag 8. Chahak – Bandar Deylam – Tileh Kuhi - Ahvaz

Mange nye telt hadde dukket opp ved strandpromenaden under sein kveld, og det var morgenstell, frokost og vassing som sto på dagsorden for de lokale iranere. For gruppen fra KNoK var det morgenskåning, - de ivrigste rakk 1,5 time før frokost. I bussen 09.30 og vi fulgte kystveien mot Bandar Deylam. Første stopp ble en liten våtmark nær Chahak, og etter ivrig saumfaring ble det ei hyggelig artsliste: De første brillevipene, blåkinnbietter, flere arter hegrer, 7 lappiplerker, rødhalevarsler og flere underarter av gulerle (bl.a. beema og lutea). God lunsj ble fortært i Bandar Deylam, før vi sa farvel til Persiabukta og skar nordover og inn i landet, først retning Bebahan. Nok et både overraskende og vakkert landskap, med små koller av sand og løse bergarter. En stopp ved ei elv – Tileh Kuhi - ga mange inntrykk, bl.a. badende iranere i glad livsutfoldelse. Vi fikk turens første kastanjeisfugl og terneisfugl, beryllbietere var her og ei purpurhegre lot seg beskue, men også 10 svarthodespurver. Under dagen på bussen fikk vi Magnus sin grunnleggende orientering om Mohammed og islam, kristendom og jødedom. Mens Rahman bl.a. tok for seg forholdet mellom Sunni og Sjia innen Islam.

Under de siste 10 mila til Ahvaz var veien kantet av oljebrønner, og avbrenning av gass kunne vi se litt overalt. Vi var ved stridens kjerne – olje! En tjukk varmedis blanda med røyk var inntrykket når vi entret det gamle Mesopotamia og provinsen Khuzestan. Vårt hotell i Ahvaz – Fars, med riktig så mange stjerner – lå et steinkast fra elva Karun (Rud-e Karun). Innkvartering, middag og dagens artsliste!

Bandar Gonaveh, fisket er i gang fra tidlig morgen. (Thor Østbye)

3-flodslandet Mesopotamia

Med bosted i Ahvaz er vi i historisk land, i utkanten av det gamle Mesopotamia. Ahvas ligger 7 mil fra grensa til Irak, og det er 12 mil til Basra, en av de mest kjente byene i sumplandet på irakisk side. Mesopotamia stammer fra oldgresk og betyr landet mellom flodene, og det siktes til elvene Eufrat og Tigris i det nåværende Irak. Siden omkring 5000 f.Kr. har det eksistert byer og palasser fra forskjellige kulturer i Mesopotamia. Den første kjente kulturen i området var den sumeriske. Området var den gang lenge delt i to: Assyria og Babylonia. Det nordlige Mesopotamia var inntil omkring år 600 f.Kr. bebodd av assyryerne med sentrum i området omkring byene Mosul (tidligere Ninive), Arbil og Tikrit, mens Babylonia lå i det sydlige Mesopotamia, i området mellom det nåværende Bagdad og Basra. Sør i dette området fikk man en kultur der man var helt avhengig av vannet. Her finner vi sumparaberne som bodde i sivhytter og hadde båt som transportmiddel.

Med unntak av nomadene som bodde i telt og sumpbeboerne i syd, bygde de gamle mesopotamierne hus i leire. Når leiren ikke brennes, er byggematerialet ikke særlig holdbart, og da det var rik forekomst på leire i motsetning til tre, rev man ofte det gamle huset, jevnet ut jorden og bygde nytt. Det betød at det i ettertid er opphopet lag på lag av ruiner etter tidligere beboelser og dannet hva man med et arabisk ord kaller en tell, en høyby. Gjennom årtusener blomstret den ene store kulturen etter den andre på sine forgjengeres ruiner, som lå avleiret i høybyens lag. Den dag i dag er disse platåene svært karakteristiske i landskapet i Midtøsten, og et evig vitne om en gammel verden.

Lengst sør i dette deltaet kom også den tredje floden – elva Karun – inn fra iransk side. Den renner igjennom Ahvaz (byen som 5500 f.Kr. lå ved Persiabukta), er Irans lengste – 950km, den eneste seilbare, og har sitt utspring i Shar-e Kord i Zagrosfjellkjeden. Eufrat og Tigris møtes nord for Basra og danner Shatt al-arab, mens Karun slutter seg til disse syd for Basra og er en del av det store deltaet nord i Persiabukta.

Områdene rundt Karun ble dominert av Elamittene, i et oldtidsrike – Elam - som bestod fra ca. 2700 f.Kr. til 640 f.Kr, men som i perioder var under mesopotamisk herredømme. Elam hadde Shush (Susa) som hovedstad.

Kilder: Wikipedia m.fl.

Fredag 19. april, dag 9. Heldag i det gamle Mesopotamia.

Det var det gamle Mesopotamia vi skulle begi oss ut i, da vi 06.20 forlot hotellet, etter morgenkaffe (og te) og litt til kaffen. Magnus var kjentmannen vi måtte stole på, da vår iranske guide ikke var bevandra i hvor man skulle finne ornitologiske eksklusiviteter, - og det var stort sett *det* dagen skulle dreie seg om! Nordover bar det, og før Shush svinger vi av sydøstover til lokaliteten Sade Shavar. Ut av bussen, og vi var i bondens marker rett utenfor en bosetning, og hvor elva vakkert meandrer gjennom landskapet. Vi stilte oss opp, og der var den – sumererskriketrosten – omtrent før teleskopa var på plass! Ustripa underside, mørke ben og føtter: Jo da, vi kunne stole på kjentmannen! Totalt 8 ble talt inn, og fotografene fikk også full uttelling. Mye annet lot seg beskue og høre: Halsbåndfrankolin (1 hørt), dvergrørdrum, svartvingeglente, brillevipe, sumpvipe, dvergterne på hekkeplass, isfugl, kastanjeisfugl, terneisfugl, alveprinia og einersanger. Vi henger også inn hekkskvett, men når svenskene hørte dette navnet så går allmenn jubel (for øvrige arter) over til rein latter. Pinsamt, - kanskje vi skulle adoptere svenskenes *trädnäktergal*?? Lyder utvilsomt bättre! Til slutt måtte vi la fugl være fugl og ta vår medbrakte frokost. Da hadde klokka passert 10.

Sade Shavar, alveprinia/streckad prinia (*Prinia gracilis*) og sumpvipe (*Vanellus leucura*) (Thor Østbye)

Men vi var ikke ferdige, - kulturen fikk vente. Vi drar videre til neste lokalitet, ved elva Dez sør for Choga Zanbil. Vel ute av bussen, i tørr varme og vegetasjon både med høye trær og et busksjikt, går det ikke lang tid før vi får øye på juvelen: Daddelfugl, eller for å ta det mer kjente svenske navnet – hypokolius! (Merk: Hypokolius stake out = kjent svensk ornitologisk

uttrykk!) Først én, så hunn og hann sammen, og så flere, - til vi totalt hadde sett i hvert fall 12 ulike individer, hvorav flere spisende på berberisbær. Arten har en stilig «sidensvans look». Daddelfugl på hekkeplass, en uoppnåelig drøm for de fleste ornitologer. (For mange ornitologer er det å få se en daddelfugl en drøm!) Flere hekksvetter, og etter noe jobbing finner vi også 2 tamariskspurver – en søt liten gråspurvselektning - i aktivitet nær reiret, men lite fotogene. Så smått må vi gi oss, - og påfølgende lunsj i Shush var et godt alternativ.

Ved elva Dez, sør for Choga Zanbil, fikk vi de første daddelfuglene - hypokolius (*Hypocolius ampelinus*). (Thor Østbye)

Etter lunsj var det over ei lita bru for å besøke the "Tomb of Daniel" – Aramgah-e Danyal. Daniel, av jødisk opprinnelse, er kjent fra fortellingen i Det gamle testamentet der han ble kasta for løvene, men klarte seg da løvene "ikke ville ha ham". Herav uttrykket "I løvens hule"!

Ruinene av tempelet Choga Zanbil. Innfelt Mesopotamian spiny-tailed lizard. (Thor Østbye)

Ut i felt igjen, og nå skulle vi fylle på både natur og kultur! Choga Zanbil er ruinene fra et gammelt tempel fra elamittene, som virkelig setter fantasien i sving, med byggeperiode ca. 1250 f.Kr! På elamittisk het stedet Dur Untash (town of Untash). Byggestilen er beskrevet som ziggurat (pyramide i trinn), og Choga Zanbil er den best bevarte av disse bygningene i verden. I 1979 ble stedet det første i Iran til å komme med på UNESCOs verdensarvliste. Tungt! – gammelt!! – og 36 varme grader i skyggen!!! Bygningskomplekset ble gjenfunnet av oljeingeniører fra BP i 1935, etter å ha vært skjult under sanden i 2500 år! Krattskriketrosten viste seg fint på denne lokaliteten, med en gang bussen hadde parkert, med totalt 7 individer! To imponerende grovbygde øgler var ekte soltilbedere: Mesopotamian spiny-tailed lizard. Kastanjeisfugl også her, ytterligere 2 daddelfugler, rødhalevarsler og 6 gulstrupesteinspurv kom med på lista. Tilbake mot Ahvaz ble det stopp ved ytterligere et våtmarksområde - Ali Chaab, med fine obs. av stytteløper, sumpviper og blåkinnbieter. På veien var det tett med langtransporter med oljeprodukter eller råolje. En stor del av bilene hadde irakiske skilter, og vi ble minna på at vi bare var ca. 5 mil fra grensa. Vår guide sa at mye av transporten gikk til irakisk Kurdistan, nord i Irak. Ved hotellet ble det tid til å se på en koloni med store mengder kuhegre, natthegre, topphegre og silkehegre, beliggende på Karuns bredd. Deretter middag og artsgjennomgang, i vanlig ordning.

Lørdag 20. april, dag 10. Mesopotamia, - fly Ahvaz – Teheran.

Nok en ny avgang 06.20 (for de som ikke tok en hviledag), etter at vi hadde fått vått og tørt til vår første frokost. Vi tok igjen veien nordover fra Ahvaz og inn i det gamle elveriket. Målet var våtmarken Bamdej ved Mazrae Seh ("tredje landsbyen"). Området og landsbyen ligger på østsida av hovedveien, og mellom elvene Dez og Karkheh. Vi begynner å fatte hvilke enorme tørrleggings- og oppdyrkingsprosjekt som foregår. Stort sett alt på vår vei var gjenstand for gjennomgående grøfter, og områder som skulle legges under plogen (dyrking av ris). Det var bare små lommer igjen av det opprinnelige våtmarksområdet.

Store tørrleggingsprosjekter har omdannet de frodige våtmarkene Bamdej til et tørt goldt og svært artsfattig landskap. (Thor Østbye)

En av disse lommene fant vi når vi kom fram til bosettingen Mazrae Seh. Flere fra landsbyens mannlige arabiske befolkning kom til oss når turistbussen entra deres hverdag, og de var med

i timene som fulgte. I fuglevei hadde vi den ytterst eksklusive mesopotamiasangeren som målarart. Arten (status som trua på Rødlista) har sin utbredelse i det sørøstlige Irak, og med (antageligvis) små hekkeforekomster inn i Iran. Magnus hadde hatt den her før, men tross iherdig søking over flere timer, lyktes vi ikke å finne den. Derimot hørtes minst 15 syngende stentorsangere. Andre arter kom i tur og orden inn på lista: Dvergrørdrum (8!), svartvingeglente, brakksvale (estimert til 200 ind.), sumpvipe (15), samt turens eneste tartarpiplerke overflyvende. Både sumererskriketrost og krattskriketrost viste seg fint, mens 5 eks. av underarten mesopotamisk kråke (capellanus) kun ble sett på langt hold. Sistnevnte art og sivhauk - kun 2 obs. gjennom dagen i det man skulle tro var et kjerneområde for arten - kan være eksempler på arter som blir katastrofalt ramma av de store miljøinngrepa som skjer. I samtale med noen av de eldre fra landsbyen kunne Per Øystein – med Rahman som tolk – få et lite innblikk i den ikke alt for fjerne fortida for disse sumparaberne: 15 år tilbake i tid brukte de kun båt når de skulle på besøk i nabolandsbyene. Kanalene var fremdeles intakte, og sumpene ble regelmessig oversvømt. De levde av jakt, fiske og landbruk (vannbøfler var vanlig). De hevdet også at man måtte gå 50 år tilbake i tid for å finne en intakt livsstil, da de levde helt og holdent av det våtmarkene ga.

Sumparabere i Mazrae Seh. (Lennart Johnsson)

Wilfred Thesiger beskriver fra dette livet i sin bok "The Marsh Arabs". Han levde flere måneder hvert år fra 1951 til 1958 bland sumparaberne i Sør-Irak, dvs. rett over grensa fra Ahvaz i Iran. "*Five thousand years of history were here and the pattern was still unchanged.*" Boka er også illustrert med over 100 svart/hvitt bilder tatt av forfatteren.

Wilfred Thesiger, The Marsh Arabs, Penguin Classics. Første gang utgitt 1964.

Vi måtte innse at vår tid i (de uttørka) sumpene var over. Med bussen satte vi kursen mot hotellet i Ahvaz, og her ble det tid til 3 rolige timer (uten program!). Noen studerte hegrene i kolonien ved hotellet, mens atter andre prøvde å få bestilt en kaffe, i hotellets kaffebar. De fleste lyktes, men for noen strakk ikke 2 timer til! Nevnes må det at det stort sett var Odd Steinar og Hanne som redda gruppen, da vi – nærmest daglig – sto fast uten skikkelig kaffe. På flyplassen i Ahvaz ble det farvel til vår dyktige og hyggelige bussjåfør under 9 dager. Gruppen entra en full Airbus A300, som brakte oss enkelt og greit, og med god service, fra

Ahvas til innenriksflyplassen Mehrabad i Teheran. Her venta ny buss, og etter et kvarters kjøretur var vi tilbake til hotell Assareh kl. 22.00. Middag og artsgjennomgang, og løfte om sovemorgen neste dag!!

Søndag 21. april, dag 11. Heldag i Teheran.

Rolig morgen, før vi brukte dagen i Teheran. Første stopp, i hjertet av byen, var ved bygningskomplekset Golestan Palace, kjent som et av sjahens mange palass. Her fikk vi et lite inntrykk i hvordan den siste sjahen levde med (på?) sin påfugltrone. Gaver fra kongelige og andre fra hele verden var stilt ut. Palasset ble bygd under Qajar dynastiet, og det er Nasser al-din Shah (konge 1848 – 1896) som etter inspirasjon fra Europa, får æren for dagens storslåtte utseende.

Videre var det besøk til den Store basaren i Teheran: Et mylder av små gater, der man kunne leite seg fram til de ulike bransjene. Vi blei leda gjennom utallige gater med klær, og trenden var at import fra Kina og India var på moten. Boktrykkerkunsten hadde også sitt eget kvartal, men det hjalp uansett ikke, for noe stor handling med norske oljepenger ble det ikke. Nok en gang hadde vår guide Rahman en plan for lunsjen, og nok en gang skulle det bli kebab og ris, men aldri skulle servering (og spising!) gå så raskt. Følelsen av å være på restauranten ”Kjapp & kjapp” var definitivt tilstede. Men effektivt var det, og reiste du deg var allerede en ventende kunde glidende på vei ned på din stol. Men så er de også 12 millioner!

Hotellet var en frisione, etter å ha opplevd Teherans trafikk og mylder. Før middagen, og noe forsinket, dukket Magnus sin venn og tidligere guide, biolog Houman Jowkar opp på hotellet. Sammen med en fransk kollega presenterte han på skjerm og i tale informasjon om arbeidet med å redde den asiatiske geparden. Han ga også informasjon om store kattedyr og andre arter i Iran. Vi rakk en spørsmålsrunde, før Houman takka for seg. Middag, - ingen artsgjennomgang(!), og vi sovna i forvissning om at i morgen begynte del II av turen.

Fra den Store basaren i Teheran. (Thor Østbye)

Store rovdyr i Iran

Gepard – Cheetah – *Acinonyx jubatus venaticus* (Persian cheetah)

Houman fortalte at det nå ble jobba for å berge underarten fra utryddelse, og at arbeidet var konsentrert til 3 kjente områder (reservater) der man visste at arten fantes. Det ble bl.a. brukt viltkameraer for å påvise individer, og vi fikk se en filmsnutt med en hunn med 3 unger. Fascinerende! Han sa også at man ikke visste om det var oppgang eller (fortsatt) nedgang i bestanden, men at man trodde at det fantes flere enn 50 individer. Vekten var 37 kilo, og den var mindre enn sin afrikanske slektning. Hovedbytte er gaseller, og deretter villsau og villgeit. Årsak for nedgang var habitatødeleggelse, nedgang i byttedyr, tidligere jakt (og ulovlig jakt nå), men også dyr drept i trafikken.

"The cheetah was once common throughout the drier steppic regions of Iran (and southwest Asia) and was found in most regions of the eastern half of the country until a generation ago, but is now restricted to a few areas in northeast and east-central Iran. There are no reliable estimates of the present cheetah population in Iran. However, the decline has probably been at least in proportion to the reduction in the number of its prey species since the mid-1970s. This would suggest a fall of 85-9% since the mid-1970s when the highest estimates were about 300-400 individuals. The Persian cheetah is the only population of this species that is left in Asia and it is in critical danger of becoming extinct, unless stronger protective measures are adopted by the Department of the Environment." Kilde: Eskandar Firouz, The complete fauna of Iran, I. B. Tauris 2005, 322s.

Hjemmeside Iranian Cheetah Society: www.wildlife.ir

Gepard – Cheetah – *Acinonyx jubatus venaticus* (Persian cheetah) i fangenskap i Touran Biosphere Reserve. (Thor Østbye)

Leopard – *Panthera pardus saxicolor*

Status for leopard er mye bedre enn for gepard. Underarten man finner i Iran ble nevnt som den største og tyngste i verden, - opptil 60 kg, og at i områder der man fant både gepard og leopard kunne geparden bli drept! Leoparden lever nærmere mennesker og husdyr. I en undersøkelse fra Golestan nasjonalpark, der man hadde registrert 21 individer, utgjorde villsvin 78% av føden.

Ulv – *Canis lupus*

Bestanden av ulv er god, og arten forekommer over store deler av landet. Forekommer i flg. Firouz antagelig i to raser. Følger nomadene og husdyrflokkene, og er relativt lett å se. En trussel mot arten er at den lett hybridiserer med hund.

Bjørn

Bestanden av brunbjørn *Ursus arctos* ble også oppgitt til å være god. Utbredelsen følger de store fjellkjedene Elburz og Zagros. I sørøstlige Iran finnes en annen art av bjørn, Asiatisk svartbjørn / Asiatic (Baluchestan) black bear *Ursus thibetanus gedrosianus*. Underarten er sterkt trua, med færre enn 100 individer.

Løve – *Panthera leo persica*

Eskandar Firouz skriver om denne arten: “*In the Middle East in the mid-19th century, the lion ranged from Mesopotamia through the Iranian province of Khuzestan to Fars. This was the Asian subspecies, Panthera leo persica. By the beginning of the 20th century, the lion had disappeared from Mesopotamia, but still occurred in several areas in Khuzestan and Fars. The last lion in Iran was seen by an Indian surveyor of the British Army in 1942, in an area 65km northwest of the city of Dezful.*”

Tiger – *Panthera tigris virgata*

Fra Eskandar Firouz: «*Three generations ago, the tiger ranged from the Caucasus and Turkey through the southern Caspian region of northern Iran to the forested areas along the Oxus river in Afghanistan, the shores of the Aral Sea and Lake Balkhash, Sinkiang, the Altai and the Irtish Basin. This was the Caspian tiger (Panthera tigris virgate) – Shakespeare’s Hyrcan tiger – a subspecies intermediate between the Siberian and the Indian tigers. The last of these to be shot (in the present Golestan National Park) was in 1953, although there as a reliable report of a sighting in the Golestan area in 1958.*”

Mandag 22. april, dag 12. Teheran – Lar – Babolsar – Zagh Marz – Bandar Amirabad

Sovemorgen, pakking av pikkpakk og ut til våre 7 Land Rovere som sjåførene hadde stilt opp utenfor hotellet. Vi var klar for del II av ferden, som skulle bringe oss over høye fjell og gjennom dype daler, besøk til Det kaspiske hav og til ørkenen, og møter med nye mennesker og nye kulturer. Helt klar for ferden var dog ikke våre sjåførere, da både drivstoff og mat måtte etterfylles kort etter avgang. Vi hadde også med en ekstra guide fra denne dagen og ut turen, Mohsen Mohammadi, - for øvrig en stor sykkelentusiast. Vi fulgte veien NØ fra Teheran retning Amol, og begynte oppstigningen mot den andre av de 2 store fjellkjedene i Iran: Elburzfjella. Vest for oss lå fjelltoppen Damavand delvis innhylla i tåka. Fjellet rager 5 670 moh., det høyeste vest for Himalaya, og med den eneste aktive vulkanen på det Asiatiske kontinentet. Ved landsbyen Polur tok vi av fra hovedveien, retning Lar. I et goldt fjellterreng – GPS’n viste 2 595 moh. – fant både botanikere og fuglekikkere noe å se på. 2 slangeørner ble hengt inn, likeså 3 klippespettmeiser og 3 rusthalesteinskvetter under gode obs. forhold, samt totalt 7 ørnvåker. En falk, i godmodig krangel med en kestrel (tårnfalk/rødfalk), ble til

slutt bestemt til en lerkéfalk (Bjørn Tores førstevalg!). Da var både ung vandrefalk og berberfalk utelukka. Et ungt iransk par, Samira og Hadi, viste stor interesse både for teleskop, kikkert og kamerautstyr og det ble en hyggelig prat i fjellheimen.

Fra Lar med mektige fjell og et interessant plante- og fugleliv. (Thor Østbye)

En flokk på 70 alpekråker varmet også. En meget god lunsj i Polur, ble etterfulgt av en svimlende ferd nordover (og nedover) gjennom trange elvedaler, der målet for kvelden (det blei natta) var Det kaspiske hav. Gradvis kom vi nå inn i «Det grønne Iran». Stor trafikk i begge retninger på veien, innen vi kom fram til Amol og derfra videre til Babolsar. Ved en større vanningsdam fikk vi med oss en fantastisk solnedgang over tradisjonelt drevne rismarker. Målarten her var svarthodet pungmeis, som vi dog ikke lyktes med, men vi fikk turens første dvergfluesnapper.

Rismarker i Babolsar. (Thor Østbye)

Middag hjemme hos Hor Mansuori. (Thor Østbye)

I mørket la vi ut på dagens siste etappe, ei etappe der endestasjonen lenge var noe uviss, men første (!) stopp ble i Zagh Marz. Her kom vi – kl. 22 - til middag i privathjemmet til vår guide for neste dag, Hor Mansuori. Han arbeidet i naturreservatet Miankaleh, et særs viktig overvintringsområde for asiatiske våtmarksfugler. Før maten fikk vi en solid innføring i området som fuglelokalitet, med bidrag både fra Magnus og Hor. Magnus rangerte området blant de mest betydningsfulle vinterkvarterer for fugl i verden. Middagen ble servert av far og datter (med mor noe i bakgrunnen), og totalt 28 personer – sittende på gulvet – fikk turens beste måltid(?), med bl.a. kylling i plommesaus. Klokka hadde passert midnatt innen vi kom i seng på et palass av et hotell i Bandar Amirabad. Turens lengste dag og godt over 300 kjørte km. Slitne til køys!

Tirsdag 23. april, dag 13. Miankaleh – Ashuradeh – Bandar Torkaman - Gorgan

Opp i otta – sånn følte det i hvert fall – og innen vi kom oss av sted kl. 08.20 hadde vi:

1) Funnet ut at også dette hotellet lå «bang on the beach», men denne gang ved Det kaspiske hav. 2) Det var en rødfalkkoloni på hotellet, og 3) Frokosten vi ikke skulle hatt var slettes ikke så verst. Så bar det av gårde til Miankaleh wildlife refuge, det store målet for denne dagen. Litt ventetid ved hovedporten, mens vår guide skulle avklare om det ble med eller uten lange linser. Til slutt – og etter noen rial(??) - ble alle folk, linser og kameraer ønska velkommen inn i reservatet. Deretter fulgte en lang solfylt dag, der første stopp var i et beita strandlandskap (krøtter, hest og sau), med mållart steppesanger – totalt 8 under dagen – og fasan som vill fugl (ikke utsatt som hjemme), med totalt 12 ind. Flere stopper i flere ulike biotoper, bl.a. med åpent landskap som ga store tall for trekkende svartglente, samt russevær, flamingo og turens eneste krøllpelikaner. Videre gjennom våtmarksområde/sump, en lang kjøretur langs stranda (5 mil!), -totalt 10 kaspimåke ved stranda på Det kaspiske hav - før vi til slutt passerte et stort våtmarksområde og endte opp på halvøya Ashuradeh. Området hadde tidligere vært ei adskilt øy, men grunnet nivåsenking av vannstanden i havet var det nå blitt veiforbindelse. Sjøl om mange av fuglene hadde forlatt området til fordel for nordlige hekkeplasser, fikk vi likevel et inntrykk av områdets størrelse og viktighet, beliggende helt sørøst i Det kaspiske hav. Miankaleh ligger i Mazandaran provinsen, og verneområdet er på ca. 670 km².

Miankaleh wildlife refuge, Kaspiske hav. Kaspimåke/kaspisk trut (*Larus cachinnans*) (Thor Østbye)

Det kaspiske hav

Spennende var det også å se utover havet, som så mange har hørt om, men som så få har sett! Vi sakser fra Wikipedia: «*Det kaspiske hav er med sine 371 000 km² jordens største innsjø og ligger mellom Asia og Europa. Det har en saltholdighet på ca. 1,2 % – omtrent én tredjedel av sjøvann. Overflaten ligger 28 meter under havnivå og siden det ikke er noe utløp reguleres utstrekningen av balansen mellom tilsig og fordampning. Viktigste kilde er elva Volga som bidrar med 80 %. Den nordlige delen av innsjøen er svært grunn, og utgjør mindre enn én prosent av den totale vannmengden med en gjennomsnittlig dybde på bare 5-6 meter. Mot midten av sjøen faller dybden dramatisk, hvor gjennomsnittsdybden ligger på 190 meter. Det sørlige Kaspiahavet er det dypeste, med en dybde som er på over 1000 meter. Den mest kjente fisken i Det kaspiske hav er stør. Rogn fra stør brukes til produksjon av russisk kaviar. Det kaspiske hav har fått økt oppmerksomhet de siste årene på grunn av store oljeforekomster.*»

God lunsj ble servert på den lokale restauranten ved den enkle havna helt på østspissen, dog ikke med russisk kaviar, sjøl om vi fikk opplyst at dette var det eneste stedet i verden der man lovlig kunne fange stør. Det var 4 arter stør, og de største kunne veie 300 kg. Saltinnholdet i vannet går opp, og bestanden går ned. I vannet kunne vi se flere «rutsnoker» (svensk navn, og slektning av vår buorm) i vannkanten, de største på godt over en meter. En steppehauk hunn viste seg også fint. Etter lunsj ble vi stabla i 4 ulike småbåter, for kryssing av sundet over til havna i byen Bandar Torkaman. Her ble det en tekopp i det lokal tehuset. Turens lavmål ble målt ved havna: 30 m under havets overflate! Våre sjåfører gjorde den store runden tilbake langs stranda, mens vi etter hvert kunne gå om bord i «den lokale skolebussen». Under bussturen til Gorgan hadde Rahman en orientering om land og folk i det området vi var i, og her var brorparten av befolkningen turkmenere. Det kunne vi se på ansiktstrekk og klesdrakt. Vi endte opp på koselige Hotel Naharkhoran i «jungelen» rett utenfor Gorgan. Middag, og deretter artsgjennomgang for siste 3 døgn!

Med båt til byen Bandar Torkaman. Samojedmåke/tundratrut (*Larus fuscus heuglini*).
(Thor Østbye)

Onsdag 24. april, dag 14. Garmad Dahst – Negarman - Bastam

En rolig morgen, og i lett regn. Det kledde den grønne veggen av skog vi hadde rett utenfor hotellet. – *Jungel* var for øvrig ordet våre sjåfører brukte om denne grønne delen av Iran, med et stort antall ulike edelløvtrær og flere nåletrær. – Vi la kursen østover, før vi ganske snart tok inn på en mindre vei sydover for igjen å begynne på klatringen over Elburzfjellkjeden. Men først var det en stopp nede i elvedalen – Garmab Dasht, med høystamma agnbøk som dominerende treslag. En del småfugl sang kjente strofer, bl.a. ulike meiser og rødstrupe. På veien oppover stoppa vi i tåka, og fikk med oss rester av tidligere lauvingsskog. På veiens høyeste punkt, 2 690 moh., viste gradestokken minus 3! Når det i tillegg begynte å sludde, og sikten var knapt 100 m, så var det et snev av norsk november. Landskapet ga derimot ingen følelse av Norge, med glissen skog av gresk einer – *Juniperus excelsa* -, der trærne kan bli 750 år og stammene framsto som stumme kolosser innhyllet i tåke. Så bar det sørover og nedover, og stopp ved den første lille bosettingen – landsbyen Chahar Bagh – der guide Moshen hadde noen kjente. I snøslapset ble vi traktet med varm te, og Tanaquil med flere fikk – til stor overraskelse – servert surprim! Smakfull stopp, der noen også handla honning.

Landsbyen Chahar Bagh. (Thor Østbye)

Moshen sin neste venn fant vi i bosettingen Negarman, ikke så langt fra Mojen. Her skulle det serveres varm lunsj, men ting tok tid. Så det ble fyrte på peisen og vi benka oss på gulvet, mens atter andre var ute for å få med seg noe fra fuglenes verden. – Men mat ble det, og den smakte godt. De siste km gjorde vi unna på sein ettermiddag, og vi kom fram til Bastam guest inn, beliggende i parkmessige omgivelser, og vi var igjen syd for Elburz. Litt fugl ble det også under ettermiddagen langs veien og i Negarman, bl.a. asiasvartstrupe, svartstrupesteinskvet, markpiplerke og steintrost. Noen rakk et besøk til den lille moskeen i nærheten av hotellet, der det også var et mausoleum over Imam Zadeh Mohammad, bygd av Quazan Kahn (670-703). Etter middagen ble en voksen og en juv. hornugle hørt og sett på reir i de høye furuene rett utenfor bostedet.

Torsdag 25. april, dag 15. Touran: Biyarjomand – Qaleh Bala – Delbar - Majerad

Ut av køya på sein natt, - klokka viste 04.15, og ute var det sprutregn! Joda, det å jakte sjeldne fugler har sine gyldne øyeblikk. Men sjåførene sto klare ved sine biler, og vi la i vei mot dagens forjettede mål, Touran Biosphere Reserve. Utetemperaturen viste skarve +1, så da lysa på et par av bilene gradvis ble borte, så var det like greit at vi ikke så så mye før vi kom fram til landsbyen Biyarjomand. Første stopp mens dagslyset gjorde sin entre. Fuglekikkingen begynte med en gang og ga 4 svartnebbfinker i midtrabatten. Vakre!

Touran Biosphere Reserve ligger øst i Semnanprovinsen og nord i den store ørkenen Dasht-e-Kavir, og dekker smått utrolige 1 464 992 hektar/14 649 km². Reservatet består av 3 ulike verneområder: Touran Protected Area på ca. 1 mill. ha, Touran Wildlife Refuge på ca. 300' ha og Touran National Park med ca. 100' ha. Til sammen utgjør disse TBR. – Søk for eksempel på Touran på www.wikimapia.org. – Området ble freda i 1972, fikk status som biosfære reservat i 1976, mens nasjonalparken kom på plass i 2002. Høyden over havet varierer mellom 700 og 2 400 m, mens gjennomsnittlig årsnedbør er fra 78 til 231 mm. Høyeste maks. temperatur er målt til 42,2 og lavest minus 15,6 celsius. Verneformålet er begrunnet i stort biologisk mangfold, mht. planter og dyreliv.

Men mere skulle komme: Etter å ha passert Khankhodi begynte vi på veien inn i steppen (og reservatet). Etter noen km sa Magnus stopp, og de ivrigste (+ 3 grader, isnende vind og regnbyger) klev ut av bilene og begynte en vandring på bred front innover i *Zygophyllum* steppen. Etter noen hundre meter, og intens spaning, kom belønningen i form av et par iranløpekråker (Pleske's ground jay, eller Zaagh-e-boor på persisk!), en art som er endemisk for Iran. Vi nærma oss forsiktig på steppen, der *Zygophyllum* busken på 0,5 – 1,5m var den dominerende vegetasjonen. Fotografene jobba under vanskelige forhold med lang avstand, dis og vind. Etter hvert, når også solen hadde fått litt mer tak, kom alle til og tok del i fine opplevelser med en av reisens viktigste fuglearter.

Zygophyllum steppe, innfelt hekkskvett/trädnäkttergal (*Cercotrichas galactotes*).

(Thor Østbye)

Andre kom også til, i form av 2 parkvakter på motorsykkel, hvorav den ene bevæpna med rifle (begrunnet med tilfeller av tjuvjakt). Det ble enighet om at vi skulle dra til parksentret i

Delbar for å få de nødvendige papirene for å fortsette med en guida tur i parken. Så gjort, og mens papirmølla kvern dro vi til den lille og sjarmerende landsbyen Qaleh Bala, der veistolpene opp var kanta av rødfalk. Og nok en gang til en bekjent av guide Moshen – Hamed Nasser. Her var det dekket til frokost for oss i et særdeles hjemmekoselig hus, i stuer og på tak! Hamed var utflytta oljeingeniør fra Teheran, og han hadde restaurert et av de eldre husa i landsbyen etter gammel byggeskikk. Varmen hadde kommet, og vi kunne krysse alpekråker og russevåk fra hustaket. En frokost som mht. omgivelsene ble et av høydepunktene på turen.

Flere russevåk/ormvråk (*Buteo buteo vulpinus*) ble sett over landsbyen Qaleh Bala. (Thor Østbye)

Frokost hos Hamed Nasser i landsbyen Qaleh Bala. (Thor Østbye)

Etter mat tok vi en snarvei over en liten fjellkjede, med storslagne inntrykk, og tilbake til parksenteret i Delbar. Her hadde vi fått papirer og guide for en rundtur i parken, og besøksavgift ble betalt. Oppstart 11.30, og tilbake igjen kl. 17.00. En rundtur preget av steppe så langt øyet kunne se, avløst av bergkjeder. Vi kjørte, stoppet, spanet og kjørte. Det var varmt og landskapet var brunt, men med spennende formasjoner. Kragetrappe kom ikke på krysslista, men vi fikk tross alt en rikholdig meny med en 2K steppenhauk, minst 25 russevåk under dagen, svartbuksandhøne, ørkensteinskvett, persersteinskvett, krattsanger, og ørkensanger. Til lunsjtid svingte vi av ved kilden (oasen) ved den fraflytta bosettingen Majerad. I den lille våtmarken hilste turens eneste bronseibis oss velkommen, mens noen slanger – som forble ubestemte – krøp inn i sprekker i husveggen når gruppen slo seg ned.

Noen fine observasjoner ble det under maten og påfølgende siesta, med bl.a. vepsevåk, pirol, hortulan og einersanger. Også dvergfluesnapper var vanlig. Den negative siden kom også fram da noen i gruppen ble vist en unge av iranløpekråke, fra noen av de relativt mange lokale folka som hadde sin lunsj her.

Vi brøt så småningom opp – kl. hadde blitt 15.15 og vår guide litt urolig for tidsskjemaet – og la i vei tilbake. Rett før parksenteret i Delbar ble vi vist et større inngjerda område der vi kunne se 3 hopper (alle var drektige) og en hingst av asiatisk villesel. Dette som del i et avlsprosjektet for arten. Vi fikk også se en unge av gepard (cheetah) som var fanga inn av gjetere, men nå tatt hand om av park personalet. Vi ble fortalt at dyret ikke kunne slippes fri. En trist skjebne for et staselig dyr. Fra Delbar reiste vi kl. 17.15 og 2 timer og 15 min. – og minimum 25 blåråder – seinere, svingte vi inn foran hotellet i Bastam. Både hornugle, samt ei syngende dverghornugle, var på plass på kvelden. Samt fullmåne!

På plass var også John og Grethe som hadde valgt Bastam som dagens mål. De kunne berette om store «hjemme hos» opplevelser hos iranere i byen, inkludert en dans! Ingen ting å si på gjestfriheten og interessen for å dele erfaringer fra ulike kulturer.

Asiatisk villesel – *Equus hemionus*

I Iran med underarten *E. h. onager*, benevnt som Persian wild ass. Villessel hadde tidligere en utbredelse som gikk fra Middelhavet til Mongolia, men som med så mange andre større pattedyr er det nå bare rester igjen av bestanden. Den syriske underarten ble regna som utrydda i 1927. I dag er det 4 underarter igjen, hvorav bestanden i Iran er utbredt i Touran og i Bahram-e Gur reservatet. Bestanden i Touran ble talt til 471 individer i år 2000 og 96 i Bahram-e Gur i 1996. (Handbook of The Mammals of the World. Vol. 2, Lynx 2011). Det er sannsynlig at bestanden har vært for nedadgående også siden den tid. Truslene mot arten er ulovlig jakt, overbeite av husdyr som sau, geit og dromedar, og tilstedeværelse av husdyr ved vannkilder som hindrer villesslene fra å drikke.

Asiatisk villesel - *Equus hemionus onager* - Persian wild ass, fotografert i innhegning i Touran Biosphere Reserve. (Thor Østbye)

Fredag 26. april, dag 16. Chesmeh Ali – Parvar Øst – Mehdi Shahr

Klare i bilene 09.10, og vi la Bastam bak oss på hovedveien til Damghan. Her tok vi av NV og fulgte under resten av dagen denne veien på sydsiden av Elburzfjella. Første stopp var ved friområdet (og campingplassen) Cheshmeh Ali. Mye folk, og mindre med fugl, men vi fikk med oss underarten *C. c. paropanisi* av stillits, samt en sittende kongeørn på lang avstand. Hovedstoppen denne dagen ble Parvar Øst (Ø = vårt lokalitetsnavn), beliggende i Parvar protected area, et verneområde på ca. 650 km². Her fant vi en herlig fjellokalitet (2 350 moh.) og lunsjplass rett N for veien, der både fugler, planter og mat kom på bordet i en skjønn forening. En familiegruppe av afghansk piphare varmet seg også i solen, som oss! Det ble tid for topptur for noen av fjellgeitene i gruppen, mens de med botaniske tilbøyeligheter stort sett ble observert vandrende eller sittende (andektig) på bakken. I fugleverdenen ble det også andektige stunder, bl.a. med en adult lammegribb som kom seilende langs fjellsiden. Også 2 ørnvåker og en vandrefalk viste seg. Fra de «mindre» fugler nevnes et eksklusivt utvalg med fjellerke, hvitstruppenattergal (4 i tallet!) – med det klingende latinske navnet *Irania gutturalis*, steintrost og rødpanneirisk. Hans Petter fikk her sitt livs fuglebilde, av en hvitstruppenattergal i fin positur (se forsiden). På ettermiddagen forlot vi fjellverdenen og satte kursen for vår siste natt utenfor Teheran. Vi passerte gjennom landsbyen Mehdi Shahr, og fant vårt hotell – Darband - etter noen kilometer, liggende som et slott på en liten høyde sør for fjellene og nord for byen Semnan. I vakkert kveldslys rakk de mest ivrige en tur i nærmiljøet, og belønningen ble svartstrupesteinskvett og rusthalesteinskvett.

Frokost i Parvar protected area. Et paradys for ornitologer og botanikere. Innfelt lammegribb/lammgam (*Gypaetus barbatus*). (Thor Østbye)

Lørdag 27. april, dag 17. Parvar Sør – Kaverd kløften - Mulla Deh - Teheran

Tidlig frokost og avreise til fjellene kl. 07.10, for turens siste dag i felt. Også denne dagen med ei forventet smørbrødtype uten like. Etter en halv time i bilen, og etter å ha passert lokaliteten Parvar Øst fra i går, kom vi til Parvar Sør. Vi klev ut av bilene, tok på oss lue og

votter – med høye fjell i sør gikk det lang tid før sola nådde oss og begynte og varme – og begynte langsomt på oppstigningen i fjellsiden. Høyden ved bilene viste 2 400 moh., og vi skulle ytterligere ca. 250 høydemeter opp. Det ble tunge kryss av fugl, noen på lang avstand – som kongeørn, spillende kurdistanhøne og fjellspurv -, mens noen viste seg svært godt på hyggelig hold. Rødbrystspurv, 7 i tallet, ble et kjært fotomotiv. Mestersanger sto John for, mens persersanger hadde vi nesten gitt opp! Men på den øverste høyden – spredd ut i vifteform for nedstigning - fant vi et par på hekkeplass. Ytterligere ett eks. var også sett lenger ned. Da gikk det med lette steg ned til bilene! Klokka viste 10.30.

Neste stopp ble ved parksenteret i Parvar. Her kunne vi bivåne en flokk besoargeiter, regna som tamgeitenes urform. Turens eneste cettisanger lot også høre fra seg. Vi fortsatte videre innover dalen, og kom til den trange Kaverd-kløften (ravinen). Tross ivrig spaning ble det bare én i gruppen som fikk med seg murkryper. Overraskende var også en småseiler, som Magne hang inn.

Kaverd-kløften (Thor Østbye)

Vi samla troppene og var klar for turens siste stopp, Mulla Deh. I programmet hadde Magnus skrudd opp forventningene: «Vi fortsätter uppåt genom en vacker dal i sin skiraste vårgörnska till cirka 2 150 m där vårt mål är Mulla Deh med ett halvöppet, grönt och frodigt och mycket vackert landskap. Här söker vi ännu en första klassens exklusivitet, ”hyrcanusmesen”, ännu ofta behandlad som en ras av *balkanmes*. Ytterst få fågelskådare har sett denna fågel! Den ”hyrcaniska regionen” avser Elburz norra sluttningar och är ett mycket välkänt begrepp bland botaniker med t.ex. fler speciella trädslag.» Og det var vakkert. Når vi til slutt parkerte, hadde vi våren utenfor bilene, med syngende bokfink og orkideer i blomst. Vi spredde oss ut på beitemarkene for lunsj, men noen kunne ikke vente... Det var Elbursmeis som gjaldt! Etter kort tid lyder 3 støt i fløyta, og fuglen er funnet. Totalt 3 individer ble sett flyvende til og fra, i skog der bladene akkurat var i ferd med å springe ut. Fotografene kunne også smile bredt. Lekkert! Mission accomplished!

Mulla Deh, et praktfult landskap i vårprakt. (Thor Østbye)

Elbursmeis/Hyrcanusmes - *Poecile hyrcana* (Thor Østbye)

Høsten 2004 fikk Houman – Magnus sin guide og venn – tips fra 2 spanske biologer som hadde vært på lokaliteten Mulla Deh (for å studere bjørn!) og fotografert arten, uten å vite hva det var. Magnus var på plass i april 2005 med ei gruppe fra AviFauna, og lyktes med å se et par av meisene.

Under ei ny reise med AviFauna i april 2007 besøker man igjen lokaliteten, og Sören Svensson – kjent svensk ornitolog – skriver følgende i dagboksdelen av rapporten fra turen (AviFauna, Iran april 2007, Magnus Ullman):

«... Det blev en timme och mer ty bara efter några minuter träffade vi på ett exemplar av mesen *Parus hyrcanus* (eller *Poecilus hyrcana* enligt senaste släktrevisionen). Snart visade det sig att det var ett par som långsamt vandrade fram genom den glesa skogen med spridda höga träd, fläckar av smärre betesmarker och undervegetation av risiga träd som sades vara vildpäron. Enligt MUs beräkningar bör vår grupp vara bland de första tjugo ornitologer som över huvud taget sett denna art. Det i fält mest lättsedda jämfört med *balkanmes* var den klart lappmesbruna hjässan. Litet snabb efterforskning på nätet visade att *hyrcanus* delas upp i tre raser, nämligen *h. hyrcanus*, *h. talischensis* och *h. kirmanensis*. Den senare skall finnas i områden runt staden Kerman, alltså isolerad i södra Iran. Och här finns tänkbara områden, framför allt Hezarmassivet med en topp på 4420 m, och det är väl det området som fått en litet rött fält i ökenguiden. Rasen *h. hyrcanus* verkar vara begränsad till Elburzkedjans östra delar medan *talischensis* finns nordvästut och når in i Azerbajdzjan. Den senare rasen är dock högst tveksam och är nog inte separerbar från nominaten så det bör vara *h. hyrcanus* hela vägen. Har inte hunnit kolla någon originallitteratur ännu, men efter vad jag kunde finna ut namngavs mesen av Zarudny och Loudon 1905. Åtminstone den förstnämnde är känd för att ha rest och samlat mycket i Iran. Vad skall *hyrcanus* ha för artnamn på svenska? En koll visar att den på nästan alla språk heter iranmes. Enda undantagen jag hittat är bergsmes på tyska och kaspisk mes på engelska. Det känns dock helt självklart att den på svenska bör få namnet *hyrkanmes*, även om namnet för den bibliskt kunnige ger felaktiga associationer till den gamle härskaren Hyrcanus i Jerusalem. I stället skall hyrkanmesen associeras till Hyrkanien, ett forntida rike runt Kaspiska havets södra del och som innefattar hyrkanmesens hela utbredningsområde förutom Hezarpopulationen.»

Tid for oppbrudd, fra et område egentlig ingen ville forlate, i vårsol og med fuglesang og nyutsprungne planter. Men nå var definitivt turen på hell. Nærmere kl. 13 reiste vi nedover dalen og ankom hotellet i Mehdi Shar etter en time. Her ble det tid for en forfriskning, en hyggelig prat og innlasting i bilene, før kursen ble staket ut mot Teheran kl. 16.30. 30 blåårker langs veien ble den ornitologiske beholdningen. Vi tok igjen køen inn til byen etter 2 timer, og etter ytterligere nær 2 timer svingte vi opp utenfor hotell Assareh for siste gang. Trafikkpoliti Bjørn nevnte i en kommentar at hadde han vært på jobb, hadde minst 500 førerkort røket! Uansett var det tid for farvel til våre hyggelige sjåførere. En særskilt rask omskiftning, før vår turoperatør Pardisan inviterte til avskjedsmiddag på hotellet. Etter 17 innholdsrike og krevende dager kunne gruppen på 18 sette seg rundt bordene, sammen med vår hovedguide Rahman, Moshen og kjæresten og direktør i Pardisan, Mostafa Shafiee. God mat, noen taler, samt gaver fra operatøren til alle, avslutta vår rundreise i Iran. I seng mot midnatt.

Søndag 28. april, dag 18. Teheran – Doha – København/Stockholm - Oslo

Allerede 02 var vi på beina igjen. Bussen sto klar og brakte oss til flyplassen. Avgang fra Teheran til Doha kl. 05.45. I Doha skiltes svensker fra nordmenn, med hhv. fly til København og Stockholm. Fra Stockholm til ulike destinasjoner i Norge. En hjemreise helt uten problemer, og en tur – også – egentlig helt uten problemer!

Per Øystein Klunderud, dagbok skribent

Stor takk til Thor Østbye for redigering og billedsetting av tekst, til Bjørn Tore Bollerud for hjelp med gjennomgang av stoff og korrektur og til øvrige bidragsytere for bruk av bilder.

Fornøyd arrangør & reiseleder i storslått fjellandskap i Lar, sammen med en like blid og fornøyd og kunnskapshungrig Sarima. (Thor Østbye)

FUGLER

1. **Stokkand Gräsand** *Anas platyrhynchos*
temmelig vanlig Miankaleh 23/4
2. **Skjeand Skedand** *Anas clypeata*
6 Miankaleh 23/4
3. **Kurdistanhøne Kaspisk snöhöna** *Tetraogallus caspius*
3 Parvar Sør 27/4
4. **Berghøne Berghöna** *Alectoris chukar*
4 Lar 22/4, 1 langs veien 24/4, 1 langs veien 26/4, 2 Parvar Øst 26/4, 1 Mehdishahr 26/4,
1 Parvar Sør 27/4, 4 Parvar 27/4, 1 Mulla Deh 27/4
5. **Halsbåndfrankolin Svart frankolin** *Francolinus francolinus*
1 hørt Sade Shavar 19/4, 1 hørt Dez og 2 langs veien 19/4, 1 Miankaleh 23/4
6. **Fasan Fasan** *Phasianus colchicus*
12 Miankaleh 23/4
7. **Dvergdykker Smådopping** *Tachybaptus ruficollis capensis*
2 Ahvaz 19/4
8. **Storskarv Storskarv** *Phalacrocorax carbo*
10 Miankaleh 23/4, 20 Bandar Torkaman 23/4, 1 Mehdishahr 26–27/4
9. **Dvergskarv Dvärgskarv** *Phalacrocorax pygmeus*
3 langs veien nord Ahvaz 19/4, 2 langs veien nord Ahvaz 20/4
10. **Krøllpelikan Krushuvad pelikan** *Pelecanus crispus*
2 Miankaleh 23/4
11. **Dvergrørdrum Dvärgrördrom** *Ixobrychus minutus*
2 Sade Shavar 19/4, 8 Mazrae Seh 20/4
12. **Natthege Natthäger** *Nycticorax nycticorax*
5 Ahvaz 18/4, 15 langs veien nord Ahvaz 19/4,
tallrik i koloni Karun/Ahvaz 19–20/4, mindre antall langs veien 20/4
13. **Kuhege Kohäger** *Bubulcus ibis*
1 Esfahan 14/4, 1 Chahak 18/4, 5 Sade Shavar og
mindre antall langs veien 19/4, tallrik i koloni Karun/Ahvaz 19–20/4, mindre antall Mazrae Seh 20/4
14. **Topphege Rallhäger** *Ardeola ralloides*
1 Chahak 18/4, 1 Sade Shavar 19/4, 1 Ali Chaab 19/4, mindre antall i koloni Karun/Ahvaz 19–20/4, 1 Mazrae Seh 20/4
15. **Silkehege Silkeshäger** *Egretta garzetta*
1 langs veien 17/4, 2 Chahak 18/4, 1 Sade Shavar og
mindre antall langs veien 19/4, tallrik i koloni Karun/Ahvaz 19–20/4, mindre antall Mazrae Seh 20/4, 45 Miankaleh 23/4
16. **Egretthege Ägretthäger** *Ardea alba*
1 Sade Shavar 19/4, 1 Miankaleh 23/4
17. **Gråhege Gråhäger** *Ardea cinerea*
1 Sade Shavar 19/41, Mazrae Seh 20/4, 28 Miankaleh 23/4
18. **Purpurhege Purpurhäger** *Ardea purpurea*
2 Chahak 18/4, 1 Tileh Kuhi 18/4, 1 Ali Chaab 19/4, 1 Mazrae Seh 20/4, 7 Miankaleh 23/4, 1 Mehdishahr 26/4

Natthege (Hans Petter Kristoffersen)

19. **Stork Vit stork** *Ciconia ciconia*
1 langs veien Esfahan – Shiraz 15/4, 1 på reir langs veien 18/4, 9 Mazrae Seh 20/4
20. **Bronseibis Bronsibis** *Plegadis falcinellus*
1 Majerad 25/4
21. **Skjestork Skedstork** *Platalea leucorodia*
1 Miankaleh 23/4
22. **Flamingo Større flamingo** *Phoenicopterus roseus*
100 Miankaleh 23/4
23. **Vepsevåk Bivråk** *Pernis apivorus*
1 Majerad 25/4, 1 langs veien 26/4
24. **Svartvingeglente Svartvingad glada** *Elanus caeruleus*
1 Sade Shavar 19/4, 1 Ali Chaab 19/4, 1 Mazrae Seh 20/4
25. **Svartglente Brun glada** *Milvus migrans*
1 nær Choga Zanbil 19/4, 62 Miankaleh 23/4, 1 Touran Biosphere Reserve 25/4
26. **Lammegribb Lammgam** *Gypaetus barbatus*
1 Parvar Øst 26/4
27. **Åtselgribb Smutsgam** *Neophron percnopterus*
1 Maranjabørkenen 13/4, 1 langs veien 18/4
28. **Slangeørn Ormörn** *Circaetus gallicus*
1 Lar 22/4, 1 Polur 22/4, 1 Touran Biosphere Reserve 25/4
29. **Sivhauk Brun kärrhök** *Circus aeruginosus*
5 langs veien 17/4, 1 langs veien og 1 Mazrae Seh 20/4, 10 Miankaleh 23/4, 1 langs veien 26/4
30. **Steppehauk Stäpphök** *Circus macrourus*
1 hunn Ashuradeh 23/4, 1 2k Touran Biosphere Reserve 25/4
31. **Enghauk Ängshök** *Circus pygargus*
1 Maranjabørkenen 13/4, 2 Mazrae Seh 20/4, 2 honor + 1 2k Miankaleh 23/4,

Lammegribb (Lennart Johnsson)

Slangeørn (Thor Østbye)

Steppehauk (Thor Østbye)

Ubest. steppe-/enghauk Obest. stäpp-/ängshök *Circus macrourus* v *Circus pygargus*
1 Esfahan – Shiraz 15/4, 1 langs veien 18/4

32. **Spurvehawk Sparvhök** *Accipiter nisus*
1 Teheran 12/4, 2 Maranjabørkenen 13/4, 2 Eram Garden 16/4, mindre antall 22/4, 10 Miankaleh 23/4, 1 Garmab Dasht 24/4, 1 Qaleh Bala 25/4, 2 Parvar Øst 26/4
33. **Shikra** *Accipiter badius*
2 Miankaleh 23/4
34. **Russevåk Ornvåk** *Buteo buteo vulpinus*
2 Maranjabørkenen 13/4, mindre antall langs veien Esfahan – Shiraz 15/4, 40 Miankaleh 23/4, 1 Garmab Dasht 24/4, 25 Touran Biosphere Reserve 25/4, 4 langs veien og 1 Parvar Øst 26/4
35. **Ørn** *Buteo rufinus*
1 Maranjabørkenen 13/4, 1 langs veien Esfahan – Shiraz 15/4, 1 Nagshe Rustam 15/4, 3 Lar 22/4, 4 Polur 22/4, 1 langs veien 24/5, 2 Parvar Øst 26/4, 1 Parvar Sør 27/4
36. **Kongeørn Kungsörn** *Aquila chrysaetos*
1 Lar 22/4, 1 Cheshmeh Ali 26/4, 1 Parvar Sør 27/4
37. **Steppeørn Stäppörn** *Aquila nipalensis*
1 Maranjabørkenen 13/4
38. **Rødfalk** *Falco naumanni*
10 Maranjabørkenen 13/4, 6 Sad Abad 17/4, 8 Bandar Amirabad 23/4, 4 Ashuradeh 23/4, 30 Bandar Torkaman 23/4, 25 Qaleh Bala 25/4, 1 langs veien 26/4
39. **Tårnfalk** *Falco tinnunculus*
mindre antall observert nesten daglig, som mest 12 langs veien 12/4
40. **Dvergfalk** *Falco columbarius*
1 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4, 1 Lar 22/4
41. **Lerkefalk** *Falco subbuteo*
1 Persepolis 15/4, 1 Lar 22/4, 2 Miankaleh 23/4, 3 Touran Biosphere Reserve 25/4, 2 langs veien 26/4
42. **Vandrefalk** *Falco peregrinus*
1 Esfahan 14/4, 1 Parvar Øst 26/4
43. **Sivhøne Rörhöna** *Gallinula chloropus*
1 Maranjabørkenen 13/4, 1 Karun/Ahvaz 19/4, 1 Karun/Ahvaz 20/4, 2 Babolsar 22/4, 1 ad. + 1 unge Miankaleh 23/4
44. **Tjeld** *Haematopus ostralegus*
6 Miankaleh 23/4
45. **Stylteløper** *Himantopus himantopus*
4 Chahak 18/4, 5 Sade Shavar 19/4, 15 Ali Chaab 19/4, 2 Mazrae Seh 20/4, 3 langs veien 20/4, 5 Miankaleh 23/4
46. **Brakksvale** *Glareola pratincola*
9 ex. 19/4, 200 Mazrae Seh 20/4

Ørn (Bjørn Nermoen)

Rødfalk (Thor Østbye)

Lerkefalk og tårnfalk
(Hans Petter Kristoffersen)

47. **Dverglo Mindre strandpipare** *Charadrius dubius*
1 Maranjabørkenen 13/4, 1 karavanserajen,
Maranjabørkenen 13/4, 2 Miankaleh 23/4
48. **Hvitbrystlo Svartbent strandpipare** *Charadrius alexandrinus*
3 Bandar Gonaveh 17/4, 4 Bandar Gonaveh 18/4, 2
Chahak 18/4, 2 Ali Chaab 19/4, 1 Mazrae Seh 20/4,
4 Miankaleh 23/4
49. **Ørkenlo Ökenpipare** *Charadrius leschenaultii*
1 Miankaleh 23/4
50. **Brillepipe Rödflikvipa** *Vanellus indicus*
3 Chahak 18/4, 1 Tileh Kuhi 18/4, 8 langs veien
18/4, temmelig vanlig runt Sade Shavar, Mazrae
Seh etc. 19–20/4
51. **Sumpvipa Sumpvipa** *Vanellus leucura*
2 Sade Shavar 19/4, 7 Ali Chaab 19/4, 15 Mazrae
Seh 20/4
52. **Vipe Tofsvipa** *Vanellus vanellus*
6 Miankaleh 23/4
53. **Sandløper Sandlöpore** *Calidris alba*
8 Bandar Gonaveh 17/4, 25 Bandar Gonaveh 18/4, 1
Miankaleh 23/4
54. **Dvergsnipe Småsnäppa** *Calidris minuta*
1 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4
55. **Temmincksnipe Mosnäppa** *Calidris temminckii*
1 Ali Chaab 19/4
56. **Myrdsnipe Kärrsnäppa** *Calidris alpina*
100 Bandar Rig 17/4, 3 Chahak 18/4, 2 Miankaleh
23/4
57. **Brushane Brushane** *Philomachus pugnax*
50 Mazrae Seh 20/4, 60 Miankaleh 23/4, 1 Majerad
25/4
58. **Enkeltebekkasin Enkelbeckasin** *Gallinago gallinago*
1 Sade Shavar 19/4, 1 Mazrae Seh 20/4, 6
Miankaleh 23/4
59. **Småspove Småspov** *Numenius phaeopus*
3 Bandar Gonaveh 17/4, 1 Bandar Gonaveh 18/4, 30 Miankaleh 23/4
60. **Storspove Storspov** *Numenius arquata*
2 Bandar Rig 17/4, 36 mot N Karun/Ahvaz 19/4, 4 Miankaleh 23/4
61. **Tereksnipe Tereksnäppa** *Xenus cinereus*
2 Bandar Rig 17/4, 1 Bandar Gonaveh 18/4
62. **Strandsnipe Drillsnäppa** *Actitis hypoleucos*
1 Bandar Deylam 18/4, 1 Sade Shavar 19/4, 1 Mazrae Seh 20/4, 3 Miankaleh 23/4, 1
Parvar 27/4
63. **Skogsnipe Skogssnäppa** *Tringa ochropus*
1 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4
64. **Sotsnipe Svartsnäppa** *Tringa erythropus*
25 Miankaleh 23/4

Ørkenlo (Thor Østbye)

Sumpvipa (Thor Østbye)

65. **Gluttsnipe Gluttsnäppa** *Tringa nebularia*
4 Chahak 18/4, 1 Sade Shavar 19/4, 7 Miankaleh 23/4
66. **Grønnstilk Grönben** *Tringa glareola*
3 Chahak 18/4, 1 Ali Chaab 19/4, 4 Mazrae Seh 20/4, 3 Miankaleh 23/4, 3 Majerad 25/4
67. **Steinvender Roskarl** *Arenaria interpres*
5 Bandar Gonaveh 18/4
68. **Hettemåke Skratmås** *Chroicocephalus ridibundus*
1 Sade Shavar 19/4, 100 ex. 23/4
69. **Smalnebbmåke Långnäbbad mås** *Chroicocephalus genei*
4 Bandar Rig 17/4, 4 Bandar Gonaveh 17/4, 3 Bandar Gonaveh 18/4, 2 Chahak 18/4, 2 Ashuradeh 23/4
70. **Samojedmåke Tundratrut** *Larus fuscus heuglini*
1 Bandar Gonaveh 17/4, 2 Miankaleh 23/4
71. **Kaspimåke Kaspisk trut** *Larus cachinnans*
10 Miankaleh 23/4
72. **Dvergterne Småtärna** *Sternula albifrons*
6 Sade Shavar 19/4, 2 (frierimating) Mazrae Seh 20/4, 2 Miankaleh 23/4
Ubest. dvergterne Obest. småtärna *Sternula sp.*
1 Bandar Rig 17/4, 1 Bandar Gonaveh 17/4, 1 Ali Chaab 19/4,
73. **Araberdvergterne Persisk småtärna** *Sternula saundersi*
3 Bandar Gonaveh 18/4
74. **Hvitvingesvarterne Vitvingad tärna** *Chlidonias leucopterus*
10 Miankaleh 23/4
75. **Makrellterne Fisktärna** *Sterna hirundo*
40 Miankaleh 23/4
76. **Splitterne Kentsk tärna** *Sterna sandvicensis*
4 Bandar Gonaveh 17/4
77. **Bengalterne Iltärna** *Sterna bengalensis*
15 Bandar Gonaveh 17/4, 15 Bandar Gonaveh 18/4
78. **Svartbuksandhøne Svartbukig flyghøna** *Pterocles orientalis*
3 Touran Biosphere Reserve 25/4
79. **Hvitbuksandhøne Vitbukig flyghøna** *Pterocles alchata*
2 Mazrae Seh 20/4
80. **Klippedue Klippduva** *Columba livia gaddi*
3 Izadkhast 15/4, 1 Nagshe Rustam 15/4, 1 Persepolis 15/4, 2 Bishapur og 2 langs veien 17/4
[**Bydue Tamduva** *Columba livia* (domest.)]
vanlig, sett daglig
81. **Ringdue Ringduva** *Columba palumbus*
2 Fin 13/4, 1 langs veien Esfahan–Shiraz 15/4, 1 Eram Garden 16/4, 1 langs veien 18/4, vanlig Dez og Choga Zanbil 19/4, 1 langs veien og 1 Bastam 24/4, 1 Biyarjomand 25/4
82. **Tyrkerdue Turkduva** *Streptopelia decaocto*
vanlig, sett nesten daglig
83. **Turteldue Turturduva** *Streptopelia turtur*
2 Tileh Kuhi 18/4, 7 langs veien 18/4, 1 Dez 19/4
84. **Palmedue Palmduva** *Streptopelia senegalensis*
vanlig, sett nesten daglig

Bengalterne (Hans Petter Kristoffersen)

[**Aleksanderparakitt** **Alexanderparakit** *Psittacula eupatria*]

4 Golestan Palace 21/4

[**Halsbåndparakitt** **Halsbandsparakit** *Psittacula krameri*]

7 Teheran 12/4, 1 Eram Garden 16/4, 1 Bandar Gonaveh 18/4, mindre antall Teheran 21/4

85. **Gjøk Gök** *Cuculus canorus*

4 Miankaleh 23/4, 1 langs veien 24/4, 1 Cheshmeh Ali og 1 langs veien 26/4, 1 Parvar Sør 27/4, 1 Parvar 27/4

86. **Dverghornugle** **Dvärguv** *Otus scops*

1 hotellet, Bastam 25/4, 1 hotellet, Mehdishahr 26/4

87. **Kirkeugle** **Minervauggla** *Athene noctua*

1 Maranjabørkenen 13/4, 1 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4

88. **Hornugle** **Hornuggla** *Asio otus*

1 ad. + 1 juv. hotellet, hotellet, Bastam 24/4, 1 ad. + 2 juv. Bastam 25/4

89. **Tårnseiler** **Tornseglare** *Apus apus*

vanlig 12/4, tallrik Esfahan 14/4, temmelig vanlig 15/4, mindre antall Shiraz 16/4, mindre antall 17/4, mindre antall 18/4, 21/4, 22/4, 23/4, 25/4, 26/4, 20 Parvar Sør 27/4

90. **Gråseiler** **Blek tornseglare** *Apus pallidus*

8 Bandar Deylam 18/4, mindre antall Dez og Shush 19/4, vanlig Ahvaz 19/4

91. **Alpeseiler** **Alpseglare** *Apus melba*

3 Persepolis 15/4, 1 Polur 22/4

92. **Småseiler** **Stubbstjærtseglare** *Apus affinis*

20 Nagshe Rustam 15/4, 10 Persepolis 15/4, 1 Kaverd-kløften 27/4

93. **Kastanjeisfugl** **Smyrnakungsfiskare** *Halcyon smyrnensis*

1 Tileh Kuhi 18/4, 1 langs veien og 1 Sade Shavar 19/4, 1 Choga Zambil 19/4, 1 langs veien og Mazrae Seh 20/4,

94. **Isfugl** **Kungsfiskare** *Alcedo atthis*

1 langs veien 17/4, 2 ved reir Sade Shavar 19/4, 1 langs veien og 1 Mazrae Seh 20/4,

Terneisfugl (Hans Petter Kristoffersen)

95. **Terneisfugl** **Gråfiskare** *Ceryle rudis*

2 Tileh Kuhi 18/4, 3 Sade Shavar 19/4, 1 Shush 19/4, 1 Ali Chaab 19/4, 2 Ahvaz 19/4, 13 langs veien og 8 Mazrae Seh 20/4

96. **Beryllbieter Grön dvärgbiätare** *Merops orientalis*
2 langs veien ved Persiabukta 17/4, 2 Tileh Kuhi 18/4, 3 langs veien 18/4
97. **Blåkinnbieter Grön biätare** *Merops persicus*
2 langs veien 17/4, 7 ex. 18/4, 10 ex. 19/4, 20 ex. 20/4, 2 Ashuradeh 23/4, 4 ex. 25/4, 5 Parvar Øst 26/4
98. **Bieter Biätare** *Merops apiaster*
30 Maranjabørkenen 13/4, 7 langs veien Esfahan–Shiraz 15/4, 15 Persepolis 15/4, hørt Shiraz 16/4, 10 langs veien og 30 Bandar Gonaveh 17/4, 8 Sade Shavar 19/4, 18 Mazrae Seh 20/4, 70 Miankaleh 23/4, mindre antall langs veien 24/4, 4 ex. 25/5, 19 Parvar Sør 27/4
99. **Blåråke Blåkråke** *Coracias garrulus*
4 Qom–Kashan 12/4, 20 Maranjabørkenen 13/4, 6 langs veien Esfahan – Shiraz 15/4, 5 langs veien 17/4, 15 ex. 18/4, 8 ex. 19/4, 5 ex. 20/4, 2 langs veien til Gorgan 23/4, 5 Negarman og langs veien sørover 24/4, 30 ex. 25/4, 7 ex. 26/4, 30 ex. 27/4
100. **Bengalråke Indisk blåkråke** *Coracias benghalensis*
2 langs veien ved Persiabukta 17/4, 2 langs veien Bandar Gonaveh–Ahvaz 18/4
101. **Hærfugl Hærfågel** *Upupa epops*
3 Maranjabørkenen 13/4, 2 Izadkhast 15/4, 2 Passergad 15/4, 2 Shiraz 16/4, 1 Shiraz 17/4, 1 Sade Shavar 19/4, 5 Miankaleh 23/4, 2 Negarman 24/4, 2 Delbar 25/4, 1 Cheshmeh Ali og 1 langs veien 26/4, 1 ex. 27/4
102. **Flaggspett Større hackspett** *Dendrocopos major*
1 Garmab Dasht 24/4
103. **Mellomspett Mellanspett** *Dendrocopos medius*
1 Varak 17/4
104. **Syriaspett Balkanspett** *Dendrocopos syriacus*
2 Varak 17/4, 1 Bishapur 17/4
105. **Ørkenlerke Stenökenlärka** *Ammomanes deserti*
6 Sad Abad 17/4, 1 Choga Zanbil 19/4, 3 Touran Biosphere Reserve 25/4
106. **Kalanderlerke Kalanderlärka** *Melanocorypha calandra*
1 langs veien Esfahan–Shiraz 15/4, 1 Passergad 15/4
107. **Dverglerke Korttålarke** *Calandrella brachydactyla*
2 Mazrae Seh 20/4, 1 Touran Biosphere Reserve 25/4
108. **Topplerke Tofslärka** *Galerida cristata*
vanlig, sett under 11 dager, bl.a. vanligste arten (med unger) Touran Biosphere Reserve 25/4

Blåråke (Hans Petter Kristoffersen)

Syriaspett (Hans Petter Kristoffersen)

109. **Fjellerke Berglärka** *Eremophila alpestris penicillata*
6 Parvar Øst 26/4, 8 Parvar Sør 27/4, 1 Parvar 27/4
110. **Sandsvale Backsvala** *Riparia riparia*
100 langs veien 17/4, 1 Chahak 18/4, 1 Tileh Kuhi 18/4, mindre antall 19/4, mindre antall Miankaleh 23/4, 2 Polur 22/4
111. **Ravinesvale Afrikansk klippsvala** *Hirundo fuligula*
3 Sad Abad 17/4, 1 Chahak 18/4
112. **Klippesvale Klippesvala** *Hirundo rupestris*
1 Lar 22/4, 2 Polur 22/4, 2 Cheshmeh Ali og 2 langs veien 26/4, 4 Parvar Sør 27/4, 10 Parvar 27/4
113. **Låvesvale Ladusvala** *Hirundo rustica*
vanlig, sett daglig, om enn ikke tallrik; mindre antall strekkende lavt over marken i motvinden mot NØ Touran Biosphere Reserve 25/4
114. **Amursvale Rostgumpesvala** *Hirundo daurica*
3 Passergad 15/4, 10 ex. 17/4, 7 ex. 18/4
115. **Taksvale Hussvala** *Delichon urbicum*
1 Sad Abad 17/4, 1 langs veien 22/4, 2 Ashuradeh 23/4, 15 Qaleh Bala 25/4, 1 Cheshmeh Ali 26/4, 5 Parvar Øst 26/4, 2 Mehdishahr 26/4
116. **Tartarpiplerke Større piplärka** *Anthus richardi*
1 Mazrae Seh 20/4
117. **Markpiplerke Fältpiplärka** *Anthus campestris*
1 Nigarman 24/4, 1 Touran Biosphere Reserve 25/4, 1 Parvar Øst 26/4
118. **Trepiplerke Trädpiplärka** *Anthus trivialis*
7 Sade Shavar 19/4, 1 langs veien 24/4
119. **Heipiplerke Ängspiplärka** *Anthus pratensis*
3 Maranjabørkenen 13/4
120. **Lappiplerke Rödstrupig piplärka** *Anthus cervinus*
3 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4, 7 Chahak 18/4, 1 Bandar Deylam 18/4, 1 Sade Shavar 19/4, 8 Mazrae Seh 20/4, 2 Miankaleh 23/4, 1 Delbar 25/4
121. **Vannpiplerke Vattenpiplärka** *Anthus spinoletta coutellii*
2 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4
122. **Gulerle Gulärla** *Motacilla flava*
5 Maranjabørkenen 13/4, 5 Chahak 18/4, 15 Sade Shavar 19/4, mindre antall Mazrae Seh 20/4, 2 Babolsar 22/4, mindre antall Miankaleh 23/4, mindre antall Touran Biosphere Reserve 25/4, 1 Parvar 27/4
Såerle Nordlig gulärla *Motacilla f. thunbergi*
3 Chahak 18/4
Svarthodet gulerle Svarthuvad gulärla *Motacilla f. feldegg*
1 Mazrae Seh 20/4
Motacilla f. beema
10 Chahak 18/4
Motacilla f. leucocephala
1 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4
Motacilla f. lutea
3 Chahak 18/4
123. **Sitronerle Citronärla** *Motacilla citreola*
8 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4
124. **Vintererle Forsärla** *Motacilla c. cinerea*
1 Polur 22/4, 1 Gorgan 23/4, 1 hotellet, Gorgan 24/4, 2 Garmab Dasht 24/4, 1 Parvar 27/4, 1 Kaverd-kløften 27/4

Gulerle/lutea
(Hans Petter Kristoffersen)

125. **Linerle Sädesärle** *Motacilla alba*

1 Esfahan 14/4, 2 Teheran 22/4, 2 ex. 26/4

Motacilla a. alba

mindre antall Maranjabørkenen 13/4, 1 i par med *personata* ved Izadkhast 15/4, 1 Eram Garden 16/4, 1 Bandar Amirabad 23/4, 1 Ashuradeh 23/4, hotellet, Gorgan 24/4

Maskeerle *Motacilla a. personata*

1 i par med *alba* ved Izadkhast 15/4, 1 Passergad 15/4, 1 langs veien 17/4, 1 Tileh Kuhi 18/4, 1 langs veien og 1 Polur 22/4, 1 Ashuradeh 23/4, 2 Bandar Torkaman 23/4, 1 hotellet, Gorgan 24/4, 1 langs veien og 1 hotellet, Bastam 24/4, 1 Bastam 26/4, 1 Mehdishahr 26/4, 1 Mehdishahr 27/4

Motacilla a. dukhunensis

1 Ashuradeh 23/4, 1 Mehdishahr 26/4

126. **Hvitørebylbyl Vitkindad bulbyl** *Pycnonotus leucotis*

temmelig vanlig Shiraz, langs kysten av Persiabukta og Ahvaz 16–19/4, mindre antall Mazrae Seh 20/4, [2 Golestan Palace 21/4] (ikke naturlig forekomst i Teheran)

127. **Daddelfugl** *Hypocolius* *Hypocolius ampelinus*

12 Dez 19/4, 2 Choga Zanbil 19/4

Maskeerle (Lennart Johnsson)

Daddelfugl (Thor Østbye)

128. **Gjerdsmett Gärdsmyg** *Troglodytes troglodytes*

1 Garmab Dasht 24/4, 1 Kaverd-kløften 27/4

129. **Hekkskvett Trädnäktergal** *Cercotrichas galactotes*

4 Sade Shavar 19/4, 8 Dez 19/4, 2 Choga Zanbil 19/4, 5 Mazrae Seh 20/4, 1 Touran Biosphere Reserve 25/4

130. **Rødstrupe Rödhake** *Erithacus rubecula*

8 Garmab Dasht 24/4

131. **Sørnattergal Sydnäktergal** *Luscinia megarhynchos hafizi*

3 Eram Garden 16/4, 2 Dez 19/4, 1 Polur 22/4, 5 Miankaleh 23/4, 3 Garmab Dasht 24/4, 2 Cheshmeh Ali 26/4, 1 Parvar Sør 27/4

132. **Blåstrupe Blåhake** *Luscinia svecica*

1 Majerad 25/4

133. **Hvitstrupenattergal Vitstrupig n ktergal** *Irania gutturalis*
4 Parvar  st 26/4, 8 Parvar S r 27/4
134. **Svartr dstjert Svart r dstj rt** *Phoenicurus ochruros*
1 Bishapur 17/4, 4 Lar 22/4, 1 Parvar 27/4
135. **R dstjert R dstj rt** *Phoenicurus ph. phoenicurus*
1 langs veien Esfahan–Shiraz 15/4, 2 Sade Shavar 19/4, 1 Miankaleh 23/4, 1 Delbar 25/4, 4 Cheshmeh Ali 26/4, 2 Mehdishahr 26/4, 3 Mulla Deh 27/4
136. **Buskskvett Buskskv tta** *Saxicola rubetra*
1 Chahak 18/4, 1, Mazrae Seh 20/4, 1 langs veien 24/4
137. **Asiasvartstrupe Vitgumpad buskskv tta** *Saxicola torquatus armenicus*
2 V Miankaleh 23/4, 2 langs veien 24/4
138. **Isabellasteinskvett Isabellastenskv tta** *Oenanthe isabellina*
4 Passergad 15/4, 2 Parvar  st 26/4
139. **Steinskvett Stenskv tta** *Oenanthe oenanthe*
1 Maranj b rkenen 13/4, 1 Bandar Gonaveh 18/4, 1 Sade Shavar 19/4, 1 Choga Zanbil 19/4, 5 Lar 22/4, 1 Miankaleh 23/4, 3 langs veien og 3 Negarman 24/4, 4 Parvar  st 26/4, 3 Parvar S r 27/4
140. **Svartstrupesteinskvett Nunnesteinskv tta** *Oenanthe pleschanka*
4 langs veien og 1 Negarman 24/4, 1 langs veien og 2 Mehdishahr 26/4, 1 Parvar S r 27/4
141. **Middelhavssteinskvett Medelhavsstenskv tta** *Oenanthe hispanica melanoleuca*
1 langs veien og 1 Negarman 24/4, 2 langs veien 26/4
Svartstrupe x middelhavs Nunne x medelhavs *Oenanthe pleschanka x hispanica*
1 langs veien nord Teheran 22/4, 1 hann langs veien og 3 hanner og 1 hunn Negarman 24/4

Hvitstrupenattergal (Thor  stbye)

Svartstrupesteinskvett (Thor  stbye)

Hybrid svartstrupe- x
middelhavssteinskvett
(Hans Petter Kristoffersen)

142. **Ørkensteinskvett** **Ökenstenskävta** *Oenanthe deserti*
2 Touran Biosphere Reserve 25/4
143. **Rusthalesteinskvett** **Persisk stenskvätta** *Oenanthe chrysopygia*
3 Lar 22/4, 1 langs veien og 1 Mehdishahr 26/4, 1 Parvar Sør 27/4
144. **Persersteinskvett** **Orientstenskävta** *Oenanthe picata*
2 Touran Biosphere Reserve 25/4
145. **Nonnesteinskvett** **Svartvit stenskvätta** *Oenanthe alboniger*
1 langs veien Sad Abad 17/4
146. **Steintrost** **Stentrast** *Monticola saxatilis*
1 langs veien 24/4, 8 Parvar Øst 26/4, 1 Parvar Sør 27/4, 1 Parvar 27/4
147. **Svarttrost** **Koltrast** *Turdus merula*
1 Eram Garden 16/4, 1 Shiraz 16/4, 1 Varak 17/4, 3 Dez 19/4, 4 Garmab Dasht 24/4, 2 Mulla Deh 27/4
148. **Duetrost** **Dubbeltrast** *Turdus viscivorus*
1 langs veien 24/4, 1 Mulla Deh 27/4
149. **Cettisanger** **Cettisångare** *Cettia cetti*
1 Parvar 27/4
150. **Alveprinia** **Streckad prinia** *Prinia gracilis*
2 Chahak 18/4, 4 Sade Shavar 19/4, tallrik Mazrae Seh 20/4
151. **Krattsanger** **Snårsångare** *Scotocerca inquieta striata*
1 Sad Abad 17/4, 4 Touran Biosphere Reserve 25/4
152. **Rørsanger** **Rörsångare** *Acrocephalus scirpaceus*
2 Chahak 18/4, 2 Mazrae Seh 20/4
153. **Stentorsanger** **Papyrussångare** *Acrocephalus stentoreus*
15 Mazrae Seh 20/4
Ubest. stentor-/trostesanger **Obest. papyrus-/trastsångare** *Acrocephalus sp.*
1 Bishapur 17/4
154. **Bleksanger** **Eksångare** *Hippolais pallida elaeica*
1 Passergad 15/4, 5 Persepolis 15/4, 8 Eram Garden 16/4, 2 Sa'dis 16/4, 1 Hafiz 16/4, vanlig 19/4, 1 Biyarjomand 25/4, 2 Parvar Sør 27/4
155. **Steppesanger** **Östlig sammethätta** *Sylvia mystacea*
1 Eram Garden 16/4, 8 Miankaleh 23/4
156. **Ørkensanger** **Ökensångare** *Sylvia nana*
3 Touran Biosphere Reserve 25/4
157. **Mestersanger** **Mästersångare** *Sylvia crassirostris jerdoni*
2 Parvar Sør 27/4
158. **Hauksanger** **Höksångare** *Sylvia nisoria*
4 Bishapur 17/4, 1 Dez 19/4

Rusthalesteinskvett (Bjørn Nermoen)

Persersteinskvett (Bjørn Nermoen)

Steintrost (Hans Petter Kristoffersen)

159. **Møller Ärtsångare** *Sylvia curruca*
1 Varak 17/4, 1 Chahak 18/4, 1 Mulla Deh 27/4
160. **Tornsanger Törnsångare** *Sylvia communis*
1 Miankaleh 23/4
Sylvia c. icterops
1 Parvar 27/4, 2 Mulla Deh 27/4
161. **Munk Svarthätta** *Sylvia atricapilla*
2 langs veien 12/4, 1 Passergad 15/4, 1 Bishapur 17/4, 3 Garmab Dasht 24/4, 1 Cheshmeh Ali 26/4

Einersanger (Thor Østbye)

162. **Einersanger Kaukasisk lundsångare** *Phylloscopus nitidus*
1 Sade Shavar 19/4, 1 langs veien 24/4, 1 Biyarjomand 25/4, 1 Qaleh Bala 25/4, 1 Majerad 25/4, 1 Parvar Øst 26/4, 1 Mulla Deh 27/4
163. **Persersanger Dvärgsångare** *Phylloscopus neglectus*
3 (hvorav et reirbyggende par) Parvar Sør 27/4
164. **Gransanger Gransångare** *Phylloscopus collybita*
3 Maranjabørkenen 13/4, 1 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4, 6 Chahak 18/4, 2 Mulla Deh 27/4
Phylloscopus c. abietinus
1 Esfahan 14/4, 1 Sade Shavar 19/4, 1 langs veien 24/4, 2 Majerad 25/4, 2 Cheshmeh Ali 26/4
Sibirgransanger Sibirisk gransångare *Phylloscopus c. tristis*
3 Miankaleh 23/4
165. **Løvsanger Lövsångare** *Phylloscopus trochilus*
8 Miankaleh 23/4, 1 Majerad 25/4, 1 Cheshmeh Ali 26/4
Phylloscopus t. acredula
1 Dez 19/4

Persersanger (Thor Østbye)

166. **Gråfluesnapper** **Grå flugsnappare**
Muscicapa striata

1 Eram Garden 16/4, 1 Hafiz 16/4, 4
Bishapur 17/4, 1 Sade Shavar 19/4, 1
Delbar 25/4, 3 Cheshmeh Ali 26/4

167. **Dvergfluesnapper** **Mindre flugsnappare** *Ficedula parva*

1 Babolsar 22/4, 7 Ashuradeh 23/4, 1
hotellet, Gorgan 24/4, 2 Garmab
Dasht 24/4, 30 ex. 25/4, 7 Cheshmeh
Ali og 1 langs veien 26/4

168. **Sumererskriketrost** **Irakskriktrast**
Turdoides altirostris

8 Sade Shavar 19/4, 7 Mazrae Seh
20/4

169. **Krattekskriketrost** **Orientskriktrast**
Turdoides caudatus salvadorii

1 Bishapur 17/4, 1 langs veien Bandar Gonaveh–Ahvaz 18/4, 3 langs veien og 5 Dez
19/4, 7 Choga Zanbil 19/4, 2 Karun/Ahvaz 19/4,
3 Mazrae Seh 20/4

170. **Stjertmeis** **Stjærtmes** *Aegithalos caudatus alpinus*

1 Varak 17/4, 1 Bishapur 17/4, 2 Miankaleh 23/4

171. **Elbursmeis** **Hyrkanusmes** *Poecile hyrcana*

3 Mulla Deh 27/4

172. **Svartmeis** **Svartmes** *Periparus ater gaddi*

5 Garmab Dasht 24/4

173. **Blåmeis** **Blåmes** *Cyanistes cyanus raddei*

mindre antall Varak 17/4

174. **Kjøttmeis** **Talgoxe** *Parus major*

2 langs veien Esfahan – Shiraz 15/4, 1 Varak
17/4, 2 Dez 19/4, mindre antall Miankaleh 23/4,
mindre antall 24/4, 1 Biyarjomand 25/4, 1 Bastam
26/4, 1 Cheshmeh Ali 26/4, 1 Mulla Deh 27/4; underarterne *zaygrossiensis*, *major* og
karelini har antagelig vært innblanda

175. **Spettmeis** **Nötväcka** *Sitta europaea persica*

1 Varak 17/4

Sitta europaea rubiginosa

1 Garmab Dasht 24/4

176. **Ravinespettmeis** **Östlig klippnötväcka** *Sitta tephronota*

6 Bishapur 17/4, 3 Tileh Kuhi 18/4

177. **Klippespettmeis** **Klippnötväcka** *Sitta neumayer*

3 Lar og 1 langs veien 22/4, 1 Touran Biosphere
Reserve 25/4, 2 Kaverd-kløften 27/4

178. **Murkryper** **Murkrypare** *Tichodroma muraria*

1 Kaverd-kløften 27/4

179. **Purpursolfugl** **Purpursolfågel** *Nectarinia asiatica*

10 Bishapur 17/4

Krattekskriketrost (Hans Petter Kristoffersen)

Elbursmeis (Thor Østbye)

Purpursolfugl
(Hans Petter Kristoffersen)

180. **Pirol Sommargylling** *Oriolus oriolus*
1 Biyarjomand 25/4, 1 Delbar 25/4, 2 Majerad 25/4,
3 Cheshmeh Ali 26/4
181. **Isabellavarsler** **Isabellatörnskata** *Lanius isabellinus*
1 Maranjabørkenen 13/4
Ubest. isabella-/rødhalevarsler **Obest. isabella-/turkestantörnskata** *Lanius sp.*
1 Parvar Sør 27/4
182. **Rødhalevarsler** **Turkestantörnskata** *Lanius phoenicuroides*
1 Maranjabørkenen 13/4, 1 Chahak 18/4, 1 Choga Zanbil 19/4, 5 Mazrae Seh 20/4
183. **Tørnskate Törnskata** *Lanius collurio*
1 Chahak og 1 langs veien 18/4, 2 Mazrae Seh 20/4, 2 Miankaleh 23/4, 2 Negarman 24/4, 4 Touran Biosphere Reserve 25/4, 2 Cheshmeh Ali 26/4, 4 Mehdishahr 26/4, 1 langs veien 27/4
184. **Krattvarsler Varfågel** *Lanius meridionalis aucheri*
1 langs veien 18/4
185. **Rødhodevarsler Rødhuvad törnskata** *Lanius senator*
1 langs veien 18/4, 1 Choga Zanbil 19/4
186. **Nøtteskrike Nötskrika** *Garrulus glandarius anatoliae*
2 langs veien 17/4
Garrulus glandarius hyrcanus
2 Mulla Deh 27/4
187. **Skjære Skata** *Pica pica bactriana*
vanlig, sett praktisk talt daglig
188. **Iranløpekråke Pleskes økenskrika** *Podoces pleskei*
3 Touran Biosphere Reserve 25/4
189. **Alpekråke Alpkråka** *Pyrhocorax pyrrhocorax*
1 Qom-Kashan 12/4, 8 Izadkhast 15/4, 1 Nagshe Rustam 15/4, 2 Bishapur 17/4, 70 (alla alpekråkor?)
Polur 22/4, 50 Qaleh Bala 25/4, 2 langs veien og 2 Parvar Øst 26/4, 3 Parvar 27/4
190. **Kaie Kaja** *Corvus monedula soemmerringii*
1 langs veien 22/4,
[**Huskråke Huskråka** *Corvus splendens*]
10 Bandar Rig 17/4, 10 Bandar Gonaveh 18/4
191. **Kornkråke Råka** *Corvus frugilegus*
8 langs veien 17/4, 20-tal Elburz 22/4
192. **Kråke Kråka** *Corvus corone sharpii*
vanlig, sett nesten daglig
Mesopotamisk kråka *Corvus corone capellanus*
5 Mazrae Seh 20/4
193. **Ravn Korp** *Corvus corax*
8 ex. 15/4, 3 langs veien 18/4, 2 langs veien 19/4, 2 ex. 22/4, 2 Garmab Dasht og 1 langs veien 24/4, 3 langs veien og 4 Parvar Øst 26/4, 1 langs veien 27/4; dessuten flere ubestemte ravn/ brunnakkeravn

Pirol (Hans Petter Kristoffersen)

Iranløpekråke (Thor Østbye)

194. **Stær Stare** *Sturnus vulgaris*
3 Kashan 13/4, 1 Esfahan 14/4, mindre antall 15/4, 3 Eram Garden 16/4, mindre antall Teheran 21/4, 1 Bastam 24/4, 1 Teheran 27/4
[**Hyrdestær Brun majna** *Acridotheres tristis*]
mindre antall Shiraz 16/4, 2 Teheran 22/4
195. **Gråspurv Gråsparv** *Passer domesticus*
vanlig, sett daglig
Gråspurv x pilfink Gråsparv x pilfink *Passer domesticus x montanus*
1 Mehdishahr 26/4
196. **Middelhavsspurv Spansk sparv** *Passer hispaniolensis transcaspicus*
2 Ali Chaab 19/4
197. **Tamariskspurv Tamarisksparv** *Passer moabiticus mesopotamicus*
2 ved reir + ubebodde reir Dez 19/4
198. **Pilfink Pilfink** *Passer montanus*
3 Biyarjomand 25/4, 7 Qaleh Bala 25/4, 1 + 15 Mehdishahr 26/4
199. **Gulstrupesteinspurv Gulstrupig stensparv** *Petronia xanthocollis*
6 Choga Zanbil 19/4
200. **Steinspurv Stensparv** *Petronia petronia*
2 Polur 22/4, 15 langs veien 24/4
201. **Fjellspurv Snöfink** *Montifringilla nivalis leucura*
2 Parvar Sør 27/4
202. **Bokfink Bofink** *Fringilla coelebs alexandrovii*
vanlig Garmab Dasht 24/4, mindre antall Cheshmeh Ali 26/4, mindre antall Mulla Deh 27/4
203. **Rødpanneirisk Rödpannad gulhämpling** *Serinus pusillus*
5 Parvar Øst 26/4, 3 Parvar Sør 27/4, 1 Parvar 27/4
204. **Grønnfink Grönfink** *Carduelis chloris bilkevitchi*
1 Miankaleh 23/4
205. **Stillits Steglits** *Carduelis carduelis*
3 Eram Garden 16/4, 5 Varak 17/4, 1 Miankaleh 23/4
Carduelis c. paropanis
2 Cheshmeh Ali 26/4
206. **Tornirisk Hämpling** *Carduelis cannabina*
3 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4, 2 Lar 22/4, 2 langs veien 2 Negarman 24/4, 2 Parvar Øst 26/4, 1 Parvar 27/4
207. **Svartnebbfink Ökenfink** *Rhodospiza obsoleta*
1 Choga Zanbil 19/4, 4 Biyarjomand 25/4, 3 Delbar 25/4
208. **Trompeterfink Ökentrumptare** *Bucanetes githagineus*
2 karavanserajen, Maranjabørkenen 13/4
209. **Rosenfink Rosenfink** *Carpodacus erythrinus*
6 Biyarjomand 25/4, 5 Touran Biosphere Reserve 25/4, 3 Delbar 25/4, 5 Majerad 25/4, 4 Cheshmeh Ali 26/4

Svartnebbfink (Thor Østbye)

Trompeterfink
(Hans Petter Kristoffersen)

210. **Kjernebiter** **Stenknäck**
Coccothraustes coccothraustes
 2 Garmab Dasht 24/4
211. **Klippespurv** **Klippsparv**
Emberiza cia par
 5 Lar 22/4, 6 langs veien 24/4, 1
 Parvar Øst 26/4, 4 ex. 27/4
212. **Hortulan** **Ortolansparv** *Emberiza hortulana*
 1 Majerad 25/4
213. **Rødbrystspurv** **Bergortolan**
Emberiza buehanani
 1 Parvar Øst 26/4, 7 Parvar Sør
 27/4
214. **Svarthodespurv** **Svarthuvad**
sparv *Emberiza melanocephala*
 10 Tileh Kuhi 18/4, 1 Sade Shavar 19/4

Klippespurv (Hans Petter Kristoffersen)

Rødbrystspurv (Hans Petter Kristoffersen)

215. **Kornspurv** **Kornspurv** *Emberiza calandra buturlini*
 3 Ashuradeh 23/4

Magnus Ullman

Hvitørebylbyl (Lennart Johnsson)

PATTEDYR

Obest. fladdermus *Chiroptera* sp.

1 Persepolis 15/4, 5 Ahvaz 18/4, 6 Ahvaz 19/4

1. **Kaphare** *Lepus capensis*

3 Miankaleh 23/4, 1 Negarman 24/4, 1 Delbar 25/4

2. **Afghansk piphare Rufescent Pika** *Ochotona rufescens*

3 vuxna + 3 unger Parvar Øst 26/4, 1 Parvar 27/4

3. **Brun råtta** *Rattus norvegicus*

1 Esfahan 14/4

Piggsvin *Erinaceus/Hemiechinus*

1 død langs veien til Biyarjomand 25/4; East European Hedgehog *Erinaceus concolor* el.

Long-eared Hedgehog *Hemiechinus auritus*

4. **Sjakal** *Canis aureus*

3 Miankaleh 23/4, 2 langs veien 25/5

5. **Rödräv** *Vulpes vulpes*

1 Maranjabørkenen 13/4

6. **Small Indian Mongoose** *Herpestes auropunctatus*

1 Sade Shavar 19/4

Obest. gasell *Gazella* sp.

3 langs veien nær Qaleh Bala 25/4

7. **Besoarget Persian Ibex** *Capra aegagrus*

20 Parvar 27/4; Antatt å vvære tamgeitens urform

Obest. ökenråtta *Gerbillinae* sp.

2 Maranjabørkenen 13/4

Afghansk piphare (Lennart Johnsson)

Sjakal (Hans Petter Kristoffersen)

KRYPDYR OG AMFIBIER

1. **Morisk sköldpadda** *Testudo graeca*
2 Miankaleh 23/4,
2. **Kaspisk bäcksköldpadda** *Mauremys caspica*
1 Mazrae Seh 20/4, 30 Miankaleh 23/4
3. **Mesopotamian Spiny-tailed Lizard** *Uromastix loricatus*
2 Choga Zanbil 19/4,

Large-scaled Rock Agama *Laudakia nupta*, 17 april 2013 (Lennart Johnsson)

4. **Large-scaled Rock Agama** *Laudakia nupta*
Min. 3 Bishapur 17/4

Maranjaab Racerunner *Eremias kavirensis*, 13 april 2013 (Lennart Johnsson)

5. **Maranjaab Racerunner** *Eremias kavirensis*
Flere Maranjabørkenen 13/4
6. **Kavir Racerunner** *Eremias andersoni*
2 Maranjabørkenen 13/4

Kavir Racerunner *Eremias andersoni*, 13 april 2013
(Lennart Johnsson)

Black-tailed Toad Agama *Phrynocephalus maculatus*, 13 april 2013 (Lennart Johnsson)

7. **Black-tailed Toad Agama** *Phrynocephalus maculatus*
3 Maranjabørkenen 13/4

Persian Agama *Trapelus persicus* (98% certain but *Trapelus* spp. if you want to be more conservative), 13 april 2013 (Lennart Johnsson)

8. **Persian Agama** *Trapelus persicus*
1 Maranjabørkenen 13/4
9. **Caucasian Agama** *Paralaudakia caucasia*
1 under dagen, 26/4
10. **Rutsnok** *Natrix tessellata*
1 Ashuradeh 23/4 (på fastlandet) og ytterligere 20+
i havnen Ashuradeh 23/4
11. **Sjögroda** *Rana ridibunda*
mindre antall Mazrae Seh 20/4, tallrik Babolsar
22/4, tallrik Bandar Amirabad 22–23/4,

Caucasian Agama *Paralaudakia caucasia*, 26 april 2013 (Lennart Johnsson)

Variable Toad *Pseudepidalea variabilis* (98% certain but *Trapelus spp.* if you want to be more conservative), 18 april 2013 (Lennart Johnsson)

12. **Variable Toad** *Pseudepidalea variabilis*
Flere 10-talls observert i fuktig beitemark, Chahak 18/4

Thanks to Houman Jowkar for identification of reptiles and amphibians.